

STORHAUGEN

ET AKTIVITETSOMRÅDE FRA SISTE DEL AV YNGRE STEINALDER

av Mikael Cerbing og Janne Oppvang

Kommune og fylke	Lødingen, Nordland
Askeladden ID	215443
Museumsnummer	Ts16151
Kulturminnetype/ strukturer	Boplass/aktivitetsområde
Utgravningsleder	Mikael Cerbing
Feltledere	Astrid Tomine Torsvåg Sirevåg og Martine Lahti (GIS)
Feltmannskap	4 personer
Tidsrom	18.07 - 21.09.22
Dagsverk i felt	233 dv
Metode	Maskinell avtorving, konvensjonell steinaldergraving
Avtorvet areal	1288 m ²
Dv med maskin	14 dv
Utgravd areal (fordelt på lag)	Lag 1: 114.5m ² Lag 2: 46.5m ²
Utgravd volum	8 m ³
Volum pr dagsverk	0,04 m ³
Hoh.	18-25 m
Funn	627 littiske funn
C14-dateringer	3600-2500 f.Kr.
Datering	Yngre steinalder

BAKGRUNNEN FOR UNDERSØKELSENE

Storhaugen (Figur 1) blev registrerad i 2015 av Nordland fylkeskommun som en del av registreringsprosjektet för Hålogalandsvægen. Lokaliteten identifiserades genom provgropsgrävning och visuell registrering av synliga strukturer. Av de något över 60 provgroparna som grävdes, så var 13 positiva. Man gjorde sammanlagt 32 fynd, främst i bergart, men även i flint, chert, skiffer, kvarts, kvartsit och bergkristall. Det var främst avslag som blev funna, men även kärnor, knacksten, slipsten, råämne och fragment av slipad skiffer påträffades.

Utöver fynden, så registrerades även 6 husstrukturer på tre olika nivåer på lokaliteten. Två husstrukturer registrerats på den översta västra terrassen, tre på den mitre terrassen, två i den nordliga delen av fältet och en i den sydliga. Slutligen så var en större husstruktur registrerad på den lägsta östliga terrassen. Strukturerna var överlag relativt cirkulära med yttre diameter på mellan 4 och 6,5 m, och i 5 av de 6 husstrukturerna

Figur 1 Storhaugen efter att lokaliteten öppnats, sett mot öst.

hade man positiva provgröpar. Ett kolprov blev taget under registreringen av Storhaugen, men det blev aldrig daterat (Melsæther, 2016, s. 57–61).

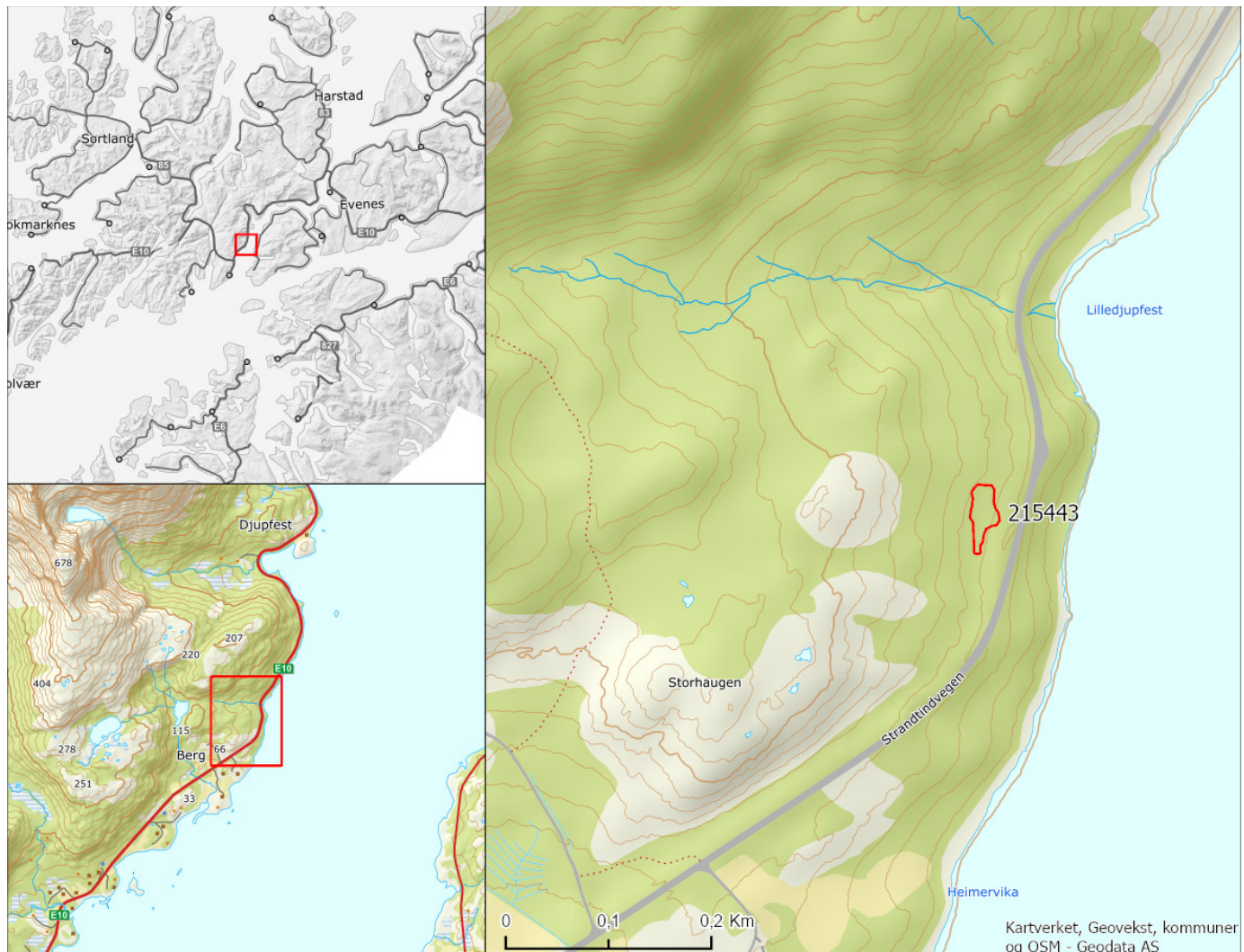
BELIGGENHET

Storhaugen låg placerad i Lødingen kommune i den södra delen av Tjeldsundet på Hinnøya, något över 8 km luftvägen ifrån Lødingen centrum och i inloppet till Tjeldsundet. Lokaliteten var placerad på en mot öst något sluttande yta på mellan 19 till 24 möh, med god utsikt över sundet både mot nord och framförallt mot syd (Figur 2 och Figur 3).

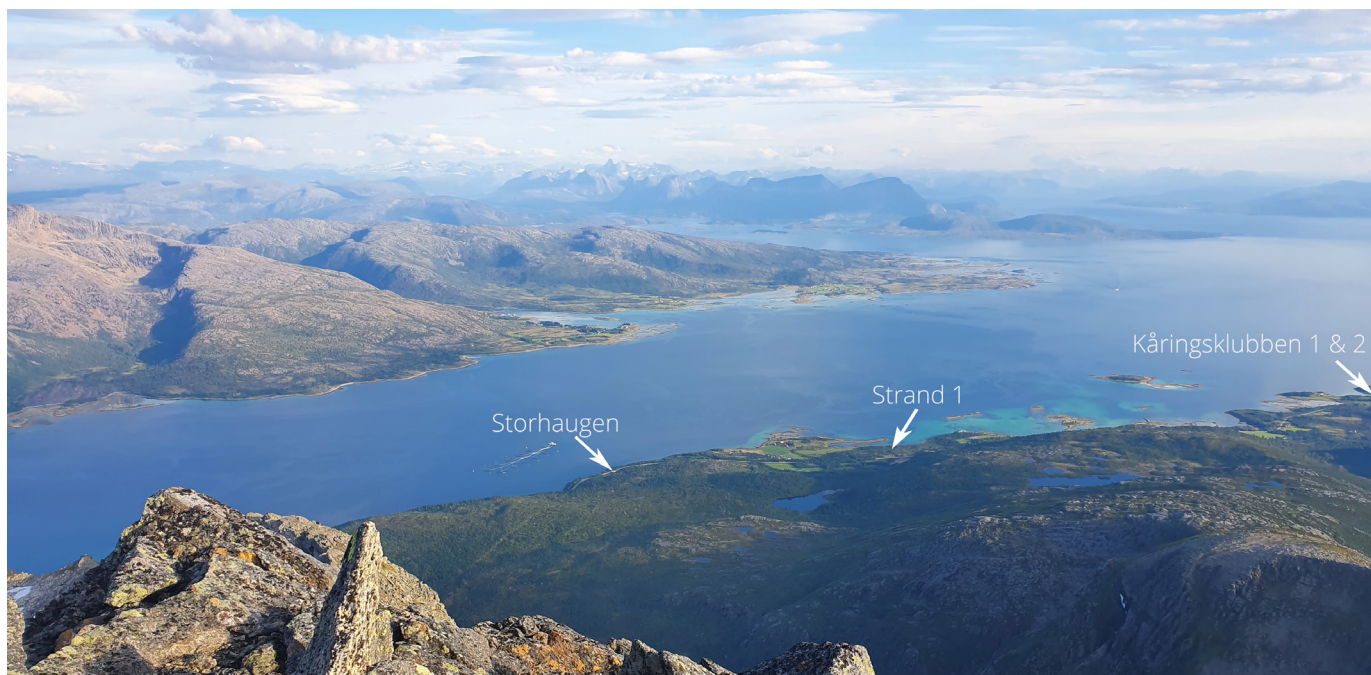
Både Storhaugen och den intilliggande lokaliteten Lilledjupfest som låg ca. 200 m nord om Storhaugen tycks båda ha varit placerade i fördjupningar eller klyftor i fjället. Dessa har sedermera fyllts upp med sand och marina avsättningar och på så vis jämnat ut marken

i området. Det äldre sandtaget nedanför lokaliteten Storhaugen, där vi bland annat placerade baracken, var åtminstone 2–3 m djup med bara sand. Likaså har bäcken som går genom Lilledjupfest (och som förnärvarande håller på att spola bort de arkeologiska lämningarna där) grävt sig ned åtminstone 4 m i marken. Troligen igenom liknande sandlager som de i observerade på Storhaugen.

Innan lokaliteten öppnades upp bestod området av en mindre lövskog upplandat med en del kraftigare, små furuträd. Detta ledde till att området generellt var genompenetrerad av rötter av olika storlekar, som helt tydligt hade manipulerat en hel del sten i undergrunden. Att få bort dessa rötter ledde även till att en del extra rörelse i stenpackningarna, så dessa kan inte definieras som helt in situ gentemot hur det kan ha sett ut när lokaliteten var i bruk.

Figur 2 Lokaliseringen av Storhaugen.

Figur 3 Storhaugen sedd mot sydöst ifrån Strandstinden, med Tjeldøya och sedan fastlandet i bakgrunden, och i relation till Strand 1 och Kåringsklubben 2 & 3 i syd.

MÅLSETTING

PROBLEMSTILLING

Utöver projektets överordnade problemställningar, så skulle vi på Storhaugen fokusera på att studera boplatsmönster. Det påpekas hur sammansättningen av stenarter och fynd kan visa mot en lokalitet med en stor blandning av aktiviteter. Detta sett i samband med hur husstrukturerna var placerade på tre olika avsatser, pekar mot en längre och möjligen mer sammanhängande bosättning. Spår efter organisering och strukturering av bosättningen, samt ekonomin på platsen skulle prioriteras. Projektplanen pekade på troligheten av solida strukturer som var i bruk under flera årstider på Storhaugen, och lade med detta upp för möjligheten att identifiera byggskick och rumslig organisering av husstrukturer den första delen av yngre stenålder (Niemi mfl., 2019b).

PRIORITERINGER OG STRATEGIER

I förväg av undersökningen lade UL fram en rätt hård prioriteringslista för både öppnande och undersökning av Storhaugen. Den ursprungliga planen var att gräva ut minst 50% av minst ett hus på var terrass. Vidare så skulle ett 1–2 m brett schakt grävas genom mitten av de resterande husen i hopp om att dessa skulle

träffa eldstäder för datering. När detta var gjort var planen att försöka gräva ut 100% av minst ett av husen på lokaliteten. Om vi hade mer tid till övers så skulle vi utvidga där vi ansåg att det var behov för att kunna besvara frågeställningarna. Eftersom öppningen av lokaliteten också gick väldigt bra, arkeologin var mer koncentrerad än förväntat och vi hade tur med vädret, så kunde vi undersöka mer än vad de ursprungliga prioriteringarna hade presenterat.

På Storhaugen så var det även ett fokus på provtagning. Framförallt ville vi få testa fosfatkartering på denna typ av lokalitet. Det var även var ett hopp om att kunna spåra samtida strandlinje och aktivitet som låg utanför lokalitetsavgränsningen med hjälp av denna metod. Vi skulle också försöka att få tatt en del pollenprover utöver lokaliteten.

UNDERSØKELSESMETODE OG DOKUMENTASJON

FELTMETODE

Utgrävningen skedde överlag med normal kvadrantgrävning; 5 cm inne i strukturer, 10 cm mellan strukturer. Hus 3 hade vi en typ av fyndbärande horisontlager mellan torven och det vi på resten av fältet definierade som Lag 1 (0–5 cm), detta blev definierat som Lag 0 och varierade

i tjocklek på mellan 2–5 cm, vilket grävdes stratigrafiskt i kvadranter. Mindre anläggningar snittades, dokumenterades och grävdes därefter ut stratigrafiskt.

Innan vi påbörjade undersökningarna av de specifika strukturerna och områdena emellan dem, så utförde vi en rätt kraftig upprepning av de delar av lokaliteten vi planerade att gräva ut. Det var efter öppningen av lokaliteten tydligt att det hade varit en del förflyttning av jordmassor ned mot/på lokaliteten, vilka troligen förvärrats av att det var (och troligen hade varit) en hel del skog på området. Denna förflyttning av jord och småsten kan möjligen bero på nedströmmande vatten från inemellan de två bergsknaggarna väst och sydväst. Rent praktiskt för oss betydde detta att vi var tvungna att rensa bort ofta rätt stora mängder med förhållandevis lösa massor, innan vi hade möjligheten att mer säkert definiera avgränsningar på de olika husstrukturerna.

PRØVEUTTAK

Överlag så var det inte så mycket organiskt materialsomtyckteshavaritbevarat på lokaliteten, så ingen större mängd kol eller makroprover blev tagna på Storhaugen. I ett fåtal kvadranter uppdagades kol (i allt tretton). Ett par gånger, så var det först i sållningen som kolet blev funnet, och på grund av bristen på daterbart material, så valde vi några gånger att även att ta in detta kol. I dessa fall knöts kolet i dokumentationen till kvadranten. Kolprover blev även tagna från de två bevarade eldstäderna, dessa prover knöts till det lager som det samlades in ifrån.

Det blev taget in prover ifrån fyra av fem dokumenterade möjliga husstrukturer. Dessa togs i första hand ifrån identifierbara lager i eldstäder, men i två fall ifrån vad vi hoppades på kunde vara golvlager. Proverna i eldstäderna knöts till lagret de blev taget ifrån. Proverna ifrån "golven" av husen knöts till strukturen. Inga prover analyserades för makrofossiler, de användes endast som stora kolprover.

Vi tog pollenprover ifrån alla husstrukturer på lokaliteten, men de prioriterades inte för analys och kasserades efter fältsäsongen.

En grov fosfatkartering utfördes över hela lokaliteten. Där vi ej hade synbara arkeologiska lämningar så togs prover i mitten av rutorna i ett rutnät av 10 x 10 m rutor. Runt och i närheten av

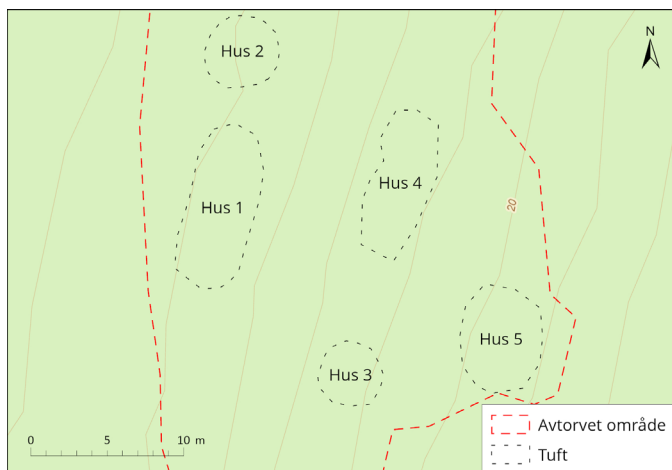
husstrukturerna, så krympes nätet till 5 x 5 m. I husstrukturer så togs det prover av det tänkta golvlagret i ett alternerande mönster av 2 prover, 1 prov, 2 prover och så vidare (lite som på femsidan av en sex-sidig tärning). Om husstrukturen var avlång, så förlängdes detta mönster med 1 sedan 2 prover.

Vi tog även i allt 5 fosfatprover utanför lokaliteten. Dels ett prov väst (ovanför) lokaliteten och två prover öst (nedanför) lokaliteten. Dessa togs först 5 m, sedan 15 m utanför den öppnade ytan. Syftet var dels att se om det var möjligt att spåra någon aktivitet utanför den registrerade ytan. I öst var vi även intresserade av att se om vi kunde spåra den tidigare havsnivån med hjälp av fosfatkartering. Slutligen togs det två prover (ca. 10 och 20 m) nord om lokaliteten. Det var här tänkt att vi skulle ta åtminstone tre prover till längre nordöver, men eftersom det här endast var torv på fjäll, så var vi tvungna att överge det försöket. Syftet med detta var att se om vi skulle kunna finna några spår som ledde mot lokaliteten Lilledjupfest (id 215476) nord om Storhaugen.

Vi försökte ta alla fosfatprover i toppen av B-horisonten på lokaliteten. Denna horisont varierade dock något och var på vissa platser rätt otydlig, så djupet som proverna togs på växlade en hel del. I den sydvästra delen av lokaliteten, så kunde vi inte heller identifiera B-horisonten överhuvud. Efter att en provgrop på ca. 80 cm grävts utan att den kunde uppdagas, och gropan som sådan fylldes upp med vatten snabbare än det gick att tömma den, så fick vi ge upp försöket att ta två prover i detta område. Avslutningsvis så togs tre serier med prover i det nordliga maskingrävda schaktet på lokaliteten. Dessa togs under Hus 1, mellan Hus 1 och Hus 4 samt under Hus 4. Alla prover skickades till Miljöhistoriskt laboratorium i Umeå för analys.

ERFARINGER

Att spara en kvadrant i husstrukturerna för att ta prover utav är en idé som borde införts tidigare, då det gav en större förutsägbarhet för provtagning. Vi hade en del problem med genomströmning av vatten på fältet, men utan att göra mer drastiska ingripanden i landskapet med hjälp av maskin, så var det inte särskilt mycket vi hade möjlighet att göra med detta.

Figur 4 Huvudsakliga registrerade anläggningar på Storhaugen.

OBSERVASJONER OG RESULTATER

I det följande kommer först den södra delen av lokaliteten att beskrivas. Varpå var husstruktur tas upp för sig i nummerordning. Avslutningsvis så skall vi se lite närmare på områdena runt och mellan husstrukturerna.

Lokaliteten placerad på en lätt östligt sluttande yta med god utsikt mot sundet. Denna yta var uppdelad i tre vaga, men synliga, naturliga terrasser. Och det var på dessa terrasser som lokalitetens husstrukturer var placerade (Figur 4). Vi valde att numrera husen från sydväst till öst, så att det mest sydvästra huset på den översta terrassen blev Hus 1 och det mest östliga huset på den lägsta terrassen blev Hus 5.

STRATIGRAFISKE FORHOLD

Det var efter avtorvning tydliga skillnader mellan olika områden av lokaliteten. Först och främst så kunde man se mer manipulation av marken i den mittre delen av fältet (i nord-syd axel) där husen var konstruerade. Förutom upprensningarna för husstrukturerna, så var det även tydligt hur det var mer sten mellan terrasserna. Detta till skillnad från den sydliga delen av fältet där det låg ett mer jämt lager med större sten över hela ytan, förutom längst i syd där ett hus var registrerat. Detta steniga område var även våtare än området där strukturerna registrerats, och det rann stadigt ned vatten från den lilla myren väst om fältet. Likaså var den nordligaste delen av fältet mycket mer stenig (men inte så våt) och ytan var även något mer jämt sluttande. Den översta terrassen gick fortfarande

att se, men de två lägre försvann systematiskt ju längre mot nord man kom.

Under utgrävningens gång visade det sig också att vi troligen från början inte rensat fram ett par av strukturerna tillräckligt. Detta gällde främst Hus 1 på den översta terrassen, men troligen också delar av Hus 4 på den mellersta terrassen. Båda dessa strukturers västra avgränsningar undersöktes med meterbreda, kvadrantgrävda schakt, och den västra avgränsningen på främst Hus 1 kom förhållandevis tydligt fram i detta fall. Det visade dock även att den exakta avgränsningen av Hus 1 (och med det, även möjliga strukturdetaljer) fortfarande var dolt under lösmassor i dess nordvästra del. Den exakta västra avgränsningen på Hus 4 kom dock inte lika tydligt fram i schaktet, utan må fortsätta att ses som ungefärlig.

DEN SYDLIGA DELEN AV LOKALITETEN.

Längst i syd på Storhaugen hade fylkeskommunen registrerat en möjlig husstruktur. Det grävdes även ett antal provgropar runt den möjliga strukturen, och i ett utav dem så fann man en kärna av bergskristal (Melsæther, 2016, s. 57–58). Efter att ytan öppnats upp, så kunde vi inte se några tydliga tecken av konstruktioner. Det var tydligt att vi hade ett område som var i förhållande fri från större stenar, på en yta som var ca. 7 x 3 m. Det var vidare möjligt att se någon typ av västlig avgränsning på denna stenfria yta som var vagt avrundad. Dock framkom inga fynd på ytan under upprensningen med maskin eller andra tecken på mänsklig påverkan. Efter att en rätt kraftig upprensning av den sydliga delen av lokaliteten inte heller gav resultat vare sig fynd eller möjliga strukturella element så belv strukturen avskreven. Det är också värt att nämna att det under de resterande nio veckorna vi spenderade på Storhaugen inte heller blev funnet något i detta område.

HUS 1 (A32020)

Hus 1 var den översta södra upprensningen på lokaliteten. Den registrerades i 2015 som ett möjligt runt hus, men efter öppning och upprensning i 2022, så visade den sig ha en mer avlång form. Anläggningen låg på mellan 23,8–23 möh, och framstod som ett något mer upprensat område än de omkringliggande, med en något

nordnordost-sydsydvästlig placering som följde den/de naturliga höjdskillnaderna i landskapet.

Placeringen av Hus 1 var förhållandevis tydlig efter första upprepning av fältet, men dess exakta avgränsningar var svåra att få grepp om. Ytan framstod som delvis upprepning ifrån större stenar som låg något oregelbundet placerade i utkanterna av området. Syd och väst om anläggningen/upprepningen så var det ett förhållandevis homogent lager med mestadels mindre stenar uppblandat med en och annan sten i 30–40 cm klassen. Området som definierades som struktur var däremot till större del upprepning från detta homogena stenlager och hade ett mer "människopåverkat" utseende, utan att det var tydligt vad som var vad. Området mellan Hus 1 och Hus 2 verkade även vara något förhöjt gentemot omkringliggande områden, och tolkades som en upprepningvall av något slag. Under upprepning så blev även en del lösfynd identifierade på ytan till Hus 1 och det var från början tydligt att det var mer fynd på denna

del av fältet än vid resterande husstrukturer på lokaliteten.

De registrerade dimensionerna till Hus 1 måste vi vara något försiktiga med. De är inmätta som 11 m nordnordost – sydsydväst och 4,4 m västnordväst – ostsydost. Den västra och den sydvästra avgränsningen är förhållandevis säkra, och vi kan klart se den på översiktfoton (Figur 5) samt så påpekades detta av arkeologer i fält. Jordmassorna blev tydligt lösare när vi kom utanför området som definierades som Hus 1. Likaså bör den sydöstra avgränsningen vara trolig, men då vi inte hade tid att undersöka denna del så är det inte helt säkert. Vidare så är den östra avgränsningen relativt klar, eftersom denna var placerad ungefär på samma plats som den översta terraskanten. Det gick inte att identifiera exakt vart denna gräns skall ha gått, men den bör ha legat inom 50 cm från där vi mätte in anläggningen. Den nordliga avgränsningen är den mest osäkra och den inmätta definieringen bör ses som en maximal utsträckning av

Figur 5 Hus 1 sett mot öst. Det går tydligt att se hur jordmånen blir mörkare mot väst i de två schakten närmast i bild vilket tolkats som utanför husstrukturen. Det samma går att se i främst de sydvästra kvadranterna till höger i bild, där ett mycket mörkare lager med småsten definierar den sydvästra avgränsningen på anläggningen.

anläggningen. Efter inledande upprensning, så tänkte vi oss en nordlig avgränsning som gick ungefär 2,6 m syd om den avgränsningen som vi avslutade med, då det inledningsvis såg ut som att upprensningen stannade ungefär där. Efter att området undersökts, så blev detta mer osäkert då dessa 2,6 nordliga meterna bestod av en vag sluttning upp mot nord, som var tydligt manipulerad. Likaså hade vi mest fynd i området precis nord om vår ursprungliga avgränsning, samtidigt som detta område var något mer stenigt än ytan precis nord och syd. Summa summarum så kunde vi inte arkeologiskt definiera en tydlig nordlig avgränsning, så vi kan endast säga att den bör ha varit någonstans mellan där vi mätte in den, till ca. 2,5 m syd om denna inmätning.

Inga anläggningar av några slag blev identifierade under utgrävningen av Hus 1. Likaså blev nästan inget kol funnet, endast några bitar i husets nordöstra del. De kolbitar som sändes till analys, visade sig dock troligen vara av naturlig härkomst och daterades till slutet av bronsåldern/tidig järnålder, och hade med detta inget att göra med stenåldersaktiviteten på fältet. En del värmepåverkade avslag blev dock identifierade, vilket i det minsta visar på att någon typ av bränning skett i relation till Hus 1, men vi kunde inte urskilja vart detta skett.

Mellan Hus 1 och Hus 2 i nord, så var det ett något förhöjt område som undersöktes med hjälp av ett schakt. Ingen stratigrafi eller några andra konstruktionselement kunde ses varken i plan eller i profil, men området hade en för lokaliteten något större fyndmängd. Förutom att ytan var något högre mellan husen, så kunde det inte avgränsas mot öst eller väst, vilket ledde till att vi inte mätte in det som en struktur. Det var dock tydligt att någon typ av påverkan hade skett i detta område.

HUS 2 (A32012)

Hus 2 var en av de tydligaste konstruktionerna på Storhaugen efter den initiala upprensningen. Den var placerad på den nordliga delen av den översta terrassen på lokaliteten, ca. 2,5 m nord om Hus 1 på mellan 23,2 och 24,1 möh. Nord om Hus 2 tycktes terrassen smalna av något och ungefär 9 m ifrån huset övergick lokaliteten till en mer jämn sluttande karaktär.

Hus 2 framstod som en närmast cirkulär nedgrävning, runt 4,8 m i diameter. Det var också tydligt att strukturen hade blivit mer kraftigt nedgrävd i dess västra del, än i dess östra, för att kunna konstruera en förhållandevis jämn golvyta. Skillnaden mellan botten av Hus 1 och marknivån väst om huset var runt 60 cm, medan marknivån öst om huset bara skilde runt 10 cm mot botten av Hus 1. Dessa förhållandevis mikrotopografiska skillnader var förvånansvärt svåra att se med blotta ögat när vi var i fält, utan framkommer främst när man ser på den insamlade datan.

Likt resterande anläggningar på lokaliteten, så inledde vi med att ge huset en rätt kraftig upprensning. Det tycktes som om det ansamlats en hel del småsten och grus in i anläggningen efter att den övergivits. Trots detta, så var det svårt att se några helt tydliga avgränsningar på husstrukturen. Vad som bör ha varit anläggningens inre avgränsning, dess golvyta (A34156), kom förhållandevis klart fram, men vad som var dess yttre avgränsning var svårare att se. Det tycktes till stor del framgå som en systematisk avplaning i nedgrävningen snarare än något som kan definieras som innanför och utanför. Den yttre avgränsningen skall på så vis ses som något ungefärlig. I fält beskrev vi den som "troligen inom 0,2 m från den ursprungliga nedgrävningen".

Nedgrävningen för golvet (A34156) till Hus 2 tyckts ha varit något rektangulärt, ca 3,4 m nordöst-sydväst och 2,8 m nordväst-sydöst med en samladyta på ungefär 9 m². Denna avgränsning kom förhållandevis tydligt fram efter att den fått torka till lite efter första upprensningen av anläggningen (Figur 6), men blev överlag svårare att identifiera efter utgrävning. Det var inte möjligt att identifiera ett ordentligt golvlager, möjligen var sanden och gruset i botten av anläggningen något mer kompakt när vi kom ned lite djupare. Dock så var det varken under grävningen eller i de profiler som kom till under undersökningen möjligt att identifiera någon typ av stratigrafi. Den största skillnaden var att sanden och gruset innanför avgränsningen till "golvlagret" beskrivs som rödbrunt och till del något kompakt, medan det utanför golvlagret beskrivs som lösare och av en mer gråbrun karaktär.

På fotogrammetrin av anläggningen, så är det möjligt att se två små förlängningar av golvet

Figur 6 Hus 2 efter upprensning, foto mot syd.

nedgrävning i dess nordöstra och sydöstra hörn, ungefär 1,6 m ifrån varandra. Dessa små ingrävningar, mellan 20 och 30 cm långa och ungefär lika breda, blev aldrig klart identifierade i fält. Det ser dock möjligt ut att åtminstone den nordöstra av dem hade mindre sten i marken precis där denna ingrävning var placerad. Dessa små ingrävningar skulle kunna indikera på någon typ av ingång till Hus 2. Något som skulle ge ingången till huset en väldigt god översikt ut mot havet. I det sydöstra hörnet var även en mycket flat gråblåaktig sten (ca. 40 x 30 cm, F33206) placerad, som tolkats som möjlig slipsten

Något som uppdagades redan under inledande upprensning av strukturen, och som sedan blev alltmer tydligt under utgrävningen av den, var den stora mängd med mellan till större stenar som låg inne i huset. Det var många i storleken runt 20 cm i diameter, vilket var vanliga på fältet och även i direkt runt anläggningen.

Men det var också en stor mängd med sten med en diameter på 30–40 cm och upp till och över 80 cm i diameter, en storlek som det generellt var få utav på den övre terrassen, men många av mellan den övre och den mellersta terrassen. De största stenarna i huset tycktes ligga längs "golvytans" kanter med fler av de mellanstora och mindre stenarna mer i mitten av huset. De låg till synes kaotiskt placerade i huset, och det gick inte att urskilja att dessa var någon sorts konstruktion. Men det var definitivt mer sten inne i huset än runtomkring det. Det närmaste vi kunde se av "organisering" av dessa stenar, var att det var fler större stenar i den västra delen av huset än i den östra.

Det var generellt ingen större mängd fynd i anläggningen. Endast ett 30-tal avslag och 6 redskap blev funna på ytan som undersöktes, samt ett 20-tal avslag som låg utanför den definierade avgränsningen till Hus 2. Endast två

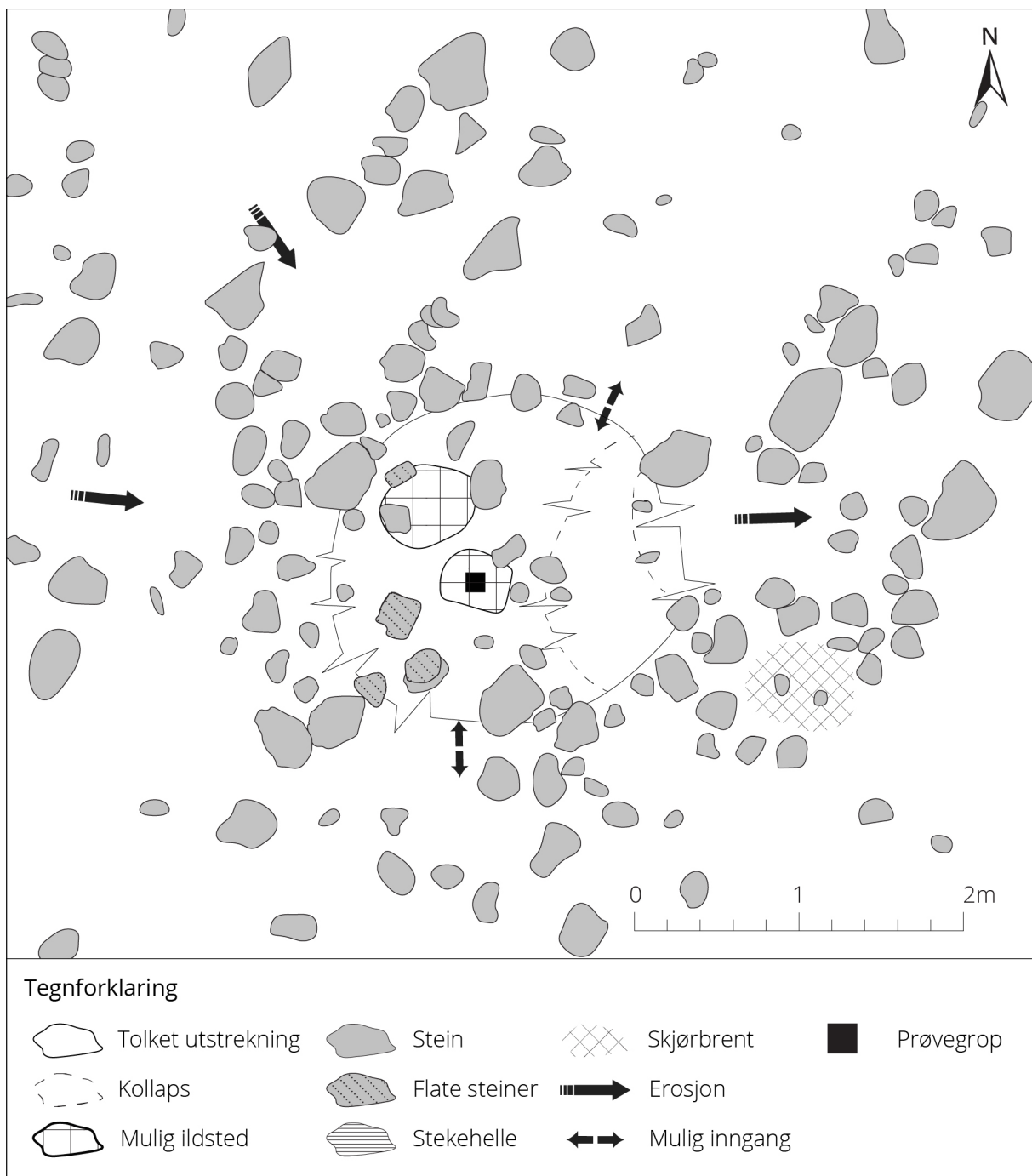
av avslagen var värmepåverkade.

HUS 3 (A32032)

Hus 3 var den södra av de två anläggningar som identifierades på den mellersta terrassen (Figur 7). Det var också den struktur som vi är mest osäkra på när det kommer till dess avgränsningar.

Redan efter upprensningen av strukturen, så var det tydligt att något hade skett med Hus 3. Den framstod som en för lokaliteten förhållandevis klart upprensad yta, och vi

fann en del fynd och lite spår av kol under upprensningen, vilket gjorde det troligt att vi hade att göra med någon typ struktur. Dock så verkade den åtminstone till del ha varit ödelagd, främst den östra delen av området tycktes ha blivit påverkad. Detta var mest tydligt med lager A32032 i den mitre östra delen av Hus 3. Detta var ett ca. 3 x 1,3 m stort lager vilket låg på toppen av strukturen, och som var synligt ifrån ungefär mitten av Hus 3, varpå den smalnade av mot den östra delen. Lagret bestod av förhållandevis homogen, grå silt med en hel del sten av alla

Figur 7 Tolkning av Hus 3.

möjliga storlekar, men i det närmaste helt fyndfritt. Troligtvis var detta ett spår av vatten som gått igenom anläggningen och som efter tid eroderat bort delar av den. På fotogrammetrin som togs över fältet efter första upprensning, så är det möjligt att se vad som var två mer stenfria rännor i slutningen mellan den översta och den mellersta terrassen ovanför Hus 3. Båda dessa överlappar fint med A32032, och var troligen spår av vatten som gått genom fältet. Detta kan ha gjort att delar av Hus 3s östra del hade kollapsat och till del spolats bort.

De naturliga och geologiska processer som utspelat sig på lokaliteten efter att den övergavs, gjorde att det var svårt att få en tydlig förståelse av Hus 3. Troligen var strukturen mer eller mindre cirkulär, med en diameter någonstans mellan 4,2 och 4,8 m. Variationerna i utbredelse beror på vilka stenar man tolkar som husets avgränsning, och då främst dess sydvästra del som är mycket osäker. Men det är rätt troligt att husets minimala dimension var ca. 4,2 m i diameter, vilket ger den en minsta yta på ungefär 14 m². Hus 3 avgränsas som en något oklar cirkel med stenar, vilka varierade i storlek från runt 0,3 m upp till nästan 1 m i diameter. Om de användes i ett strukturellt syfte, eller endast är spår av upprensningen av ytan, är osäkert. I den nordnordöstra och södra delen av Hus 3 var det två gap i "stencirkeln", vilka möjligen skulle kunna indikera in/utgångar till strukturen. Men eftersom dess östra del var kollapsad, så vet vi inget om denna sida av huset.

Strukturen mättes in på en nivå som varierade mellan 20,4 möh upp till 21,8 möh. Denna variation beror då på att dess östra del var bortspolad och med det, så var den en god bit lägre än dess västra del. En genomsnittlig höjd över havet på runt 21,2 m bör ses som mer realistisk.

Inga arkeologiska lager gick att identifiera under utgrävningen av strukturen. Överst låg ett generellt något mörkare och siltigare lager, som vanligtvis togs bort under upprensningen av de andra strukturerna på Storhaugen. I Hus 3 uppmärksammades det dock en del fynd i detta lager, vilket gjorde att vi valde att gräva bort det stratigrafiskt, och definiera det som Lager 0 (A32268). Detta lager varierade något i tjocklek från 1 cm till runt 5 cm. Det gick rätt tydligt att avgränsa i väst och i nord, men var mycket mer

otydligt i öst och syd. Troligen bör det tolkas som nedflyttad silt från högre upp på lokaliteten, som blandats samman med den grusiga sanden/siltan i Hus 3. Detta gör att fynden i detta lager möjligen kan vara nedspolade ifrån Hus 1. Efter att Lager 0 grävts bort, så återstod den sandiga/grusiga sterila jorden. I detta kunde vi endast återfinna några tendensiösa stratigrafiska skillnader i den västra delen av huset, som skulle kunna indikera ett "innanför" och "utanför" Hus 3.

Vid Hus 3 sin sydvästra sida låg tre flata stenar placerade vilka utmärkte sig något under utgrävningen. Framför allt den nordliga, fyrkantiga av dessa stenar, hade en nästan nedslipad karaktär. Det är osäkert vad exakt denna skall föreställa, då den inte var en tydlig slipsten av de typer som vi funnit på bland annat Kåringsklubben 2 och Djupfest. Men den/de stack ut i relation till resterande stenar i och vid Hus 3 att de blev noterade av arkeologerna i fält. Det är möjligt att åtminstone den fyrkantiga stenen kan ha varit en inte särskilt hårt använd slipsten. Ett annat alternativ är att den/de hade en strukturell betydelse för konstruktionen av Hus 3, för exempel som ett stöd för en stolpe. Båda tolkningsalternativen är dock osäkra.

Efter att vi rensat upp Hus 3, så identifierades ett område i dess västra hörn som innehöll en mindre koncentration med sten och lite träkol. Den registrerades som en möjlig eldstad varpå den undersöktes närmare. Efter att ytan öppnats upp kunde dock inga spår av en konstruerad eldstad identifieras. Kolet tycktes endast ligga i toppen av ytan och hade med det en osäker proveniens, och stenarna tycktes mer ligga i en

Figur 8 Samling med skörbärnd sten i Hus 3s västra del, fot mot väst.

hög, snarare än i någon typisk konstruktion (Figur 8). De var inte heller placerade på ett vis som skulle göra att de kunde tolkas som en stenfylld eldstad, utan såg mer ut som en upprepansad hög. Flera av stenarna såg dock ut att vara skörbrända eller möjligen missfärgade av värmepåverkan. Det är möjligt att denna lilla ansamling kan tolkas som någon typ av upprepansning av en eldstad, på samma vis som identifierades på Solli i 2021 och på Tønsnes utanför Tromsø i 2014 (Nergaard, 2016, s. 30–37). Det är intressant att en av dessa stenar var rätt stor, ca. 43 cm bred och över 20 cm hög. Skulle denna/dessa stenar kunnat vara använda för värmemagasiner (Jfr Damm, 2016; Odgaard, 2003)? En liten bit öst om Hus 3 (runt 1,5–2 m) påvisades även en möjlig ansamling med lätt skörbränd sten. Dessa hade tendenser av att vara skörbrända, men det var inga helt klart urskiljbara spår av brandskador på stenarna.

Precis bredvid (ca 20 cm nord om) dessa skörbrända stenar, så låg det ytterligare en sten som stack sig ut. Detta var en närmast rektangulär sten av blåaktigt grå bergart, 37 x 20 x 10 cm. Stenen var fullständigt flat på översidan, men inga spår av slipning eller liknande kunde ses. Ett par andra stenar av samma typ identifierades på lokaliteten, men ingen som var så regelbundet formad. Syftet med stenen är osäkert, men den skiljde sig ut så pass mycket att vi misstänker att den var intentionell placerad inne i strukturen. 20 cm väst om de skörbrända stenarna låg det även en flat, sönderbränd, sten som har tolkats som en möjlig stekhäll.

Utöver ovanstående, så saknade Hus 3 strukturella element. Vi kunde inte finna några spår efter möjliga stolphål eller pinnhåll, och inte heller efter väggvallar. Sättet som den östra delen av huset hade kollapsat på indikerar att denna möjligen kan ha varit något uppbyggd, något som skulle vara logiskt eftersom marken på Storhaugen sluttade lätt åt öst. En uppbyggd marköverflata skulle också ha lättare för att kollapsa än den naturligt marken. Men utöver kollapsen i sig, så kunde vi inte finna några spår efter en sådan potentiell uppbyggnad. Vidare så saknade vi spår efter en eldstad. Som nämnt ovan, så funderade vi ett tag på om det var en eldstad i den västra delen av huset, men inga klara spår efter denna kunde ses efter vi undersökt ytan. Vi hade även vissa funderingar

på om det kunde vara en eldstad något sydöst om där vi först trodde den kunde vara. Området hade lite fler stenar och var något grusigare, men vi fann inget kol eller några spår efter bränning. Likaså var detta område omrört både på grund av sin närhet till där den östra sidan av huset hade börjat kollapsa, samt av en provgrop från förundersökningen.

I slutändan framstod Hus 3 som en upprepansad yta som delvis kollapsat (möjligen på grund av uppbyggnad) i sin östra del. Det är möjligt att någon typ av lättare konstruktion, som ett tält, har stått här, men inga säkra tecken på detta kunde identifieras under utgrävningens gång.

HUS 4 (A32000)

På den nordliga delen av den mittersta terrassen påvisades under förundersökningen i 2015 en något otydlig cirkulär husstruktur (Tuft 5) utan tydlig väggvall. Tre positiva och tre negativa provgropar gjordes i området, där man bland annat fann bitar av slipad skiffer (Melsæther, 2016, s. 57–59). Efter öppning och upprepansning av området i 2022, så identifierades en större upprepansad yta (A32000) där fylkeskommunen definierat denna tuft. Inga tydliga byggnadsstrukturella element gick att identifiera, men en möjligt eldstad (A32138) mättes in något syd om ytans mittpunkt.

Hus 4 (Figur 9) var en ca 9,5 m (nordnordöst-sydsydväst) x 3,7 m (västnordväst-ostsydost) stor upprepansad yta. Vad som tolkats som upprepansad yta varierade dock mellan olika arkeologer, framför allt när det kommer till längden. Där den kan ha varit allt från 12,5 m till 8 m i nord-sydlig riktning. Ytan låg på mellan 20,8 och 21,5 möh och hade på flera platser en rätt otydlig övergång från vad som var upprepansat och vad som inte var det. Framför allt dess östra avgränsning definierades mer av vart marken började slutta nedöver från "terrasskanten", snarare än någon tydlig avgränsning för en upprepansad yta. Om man gör en mikrotopografisk karta över detta östra område, så kan man även se ett par – tre snedställda U-formade försänkningar som går över ytan, och har sin "öppning" mot öst och nordöst. Dessa påminner en hel del om vattenpåverkan av samma typ som, men mycket vagare än, de vi bland annat såg på Forvika. Det är inte säkert

att dessa lätta försänkningar (som inte gick att se med blotta ögat i fält) är skapade av vatten, men det skulle kunna vara en möjlig förklaring till bristen på tydliga avgränsningar i öst av Hus 4. Vidare så tycktes den sydliga avgränsningen mer vara en avtagande nivå av rensning, snarare än en definierad gräns. Men i väst och i nord, så var det dock relativt tydligt var gränsen gick, då det här låg en större mängd med stora stenar, varav många såg ut att ha blivit flyttade på. Det är dock en god möjlighet att det kan ha rasat ned en del sten på den västra avgränsningen, och att den

med detta ligger något längre västerut än vad vi har mätt in. Det var vaga indikationer för detta i schaktet som grävdes mellan den övre och den mellersta terrassen, men inget som gjorde att vi klart kunde säga att vi här hade en avgränsning.

En tredje alternativ avgränsning för huset är att de något spridda stenarna som låg ungefär på mitten av den rensade ytan skall föreställa en nordlig avgränsning på huset. Det är ett par saker som talar för detta. Först och främst så skulle detta dra ned anläggningens storlek till runt 4,4 m x 3 m, något som ger den en yta på

Figur 9 Tolkning av Hus 4

minimum runt 10,3 m². Detta skulle göra att Hus 4 hade en liknande, men möjligen något mindre, storlek som Hus 3 i syd och Hus 2 på terrassen ovan. Med en sådan tolkning, så skulle man kunna se området nord för Hus 4 som för exempel ett aktivitetsområde i direkt relation till huset. Den andra saken som talar för en förminskad tolkning av huset är att vi i den södra delen kunde se en lätt försänkning/nedgrävning i marken efter upprepningen. Vi kunde inte återfinna någon sådan försänkning i den nordliga delen av den upprepade ytan, vilken såg ut att vara både flat och homogen i fält. Ett problem med att använda sig av dessa mindre stenarna som en nordlig gräns är att generellt inte gav intrycket av att vara särskilt strukturella när vi såg på dem i fält. Vidare så låg åtminstone den nordligaste lilla samlingen av fyra-fem stenar precis under ett mindre träd som stod på lokaliteten innan den öppnades upp. Trädet i sig säger inte mer än att vi kan räkna med att stenarna åtminstone till del blivit förflyttade, frågan är till vilken grad, och om de då är möjliga att använda som hypotetisk avgränsning?

Lite syd om mitten på Hus 4 identifierades under upprepningen ett område med förhållandevis annorlunda jordmån gentemot resten av anläggningen. Jorden, som var mer sandig och siltig än den omgivande något sandiga gruset, tycktes vara relativt koncentrerad runt en mindre stenkoncentration vilken mättes in som en möjlig eldstad (A32138). Denna var ett ca. 0,9 m (nordnordöst-sydsydväst) x 0,7 m (västnordväst-ostsydost) stort lager som till delvis låg utanför (mot sydsydöst) av området som vi preliminärt hade definierat som en eldstad. Detta lager snittades i längdaxeln, varpå det dokumenterades och jordprover togs på olika platser.

I allt så dokumenterades nio lager i A32138 vilka hade ett samlat djup på ca 10 cm. Topplagret dokumenterades som lager 1 och bottenlagret som lager 9. Sju av dessa lager bestod av gentagande linser av antingen ljusgrå siltig sand eller svartaktigt mörkbrun lätt lerig silt (i flera fall med ett fåtal småbitar med kol). Dessa lager var generellt väldigt tunna, vanligen inte mer än 0,5–1 cm, och ofta svåra att klart avgränsa i längd/bredd. Flera av lagren var inte heller mer än runt 10 cm långa i profilen. Under de sju översta lagren var det två lager med mellanbrun till mörkbrun

siltig grus som var en bit tjockare (6 cm+) än de ovanstående lagerna, men ännu svårare att klart definiera avgränsningarna på. I mycket så flöt de samman med sterilen under, och gav ett generellt utdränerat intryck.

Två prover ifrån eldstaden blev sända till datering. Makroprov PM33136 (Ts 16151.9) ifrån lager 2 vilket daterades till 3489–3135 f.Kr. och kolprov PK33120 (Ts16151.7) ifrån lager 3 som daterades till 2836–2496 f.Kr. Detta betyder att ett stratigrafiskt övre lager fick en äldre datering än det stratigrafiskt lägre lagret. Detta är något som vi kommer att återkomma till i kapitlet om prover nedan.

Sammanlagt så gav anläggning A32138 ett något osäkert intryck. Det var från början helt tydligt att detta var någonting annorlunda på ytan, men efter att vi grävt ut den, så var den inte en solklar eldstad. I slutänden tolkas den som någon typ av härd, men att den åtminstone till del har blivit omörd efter att lokaliteten övergavs. Lagerföljden kan peka mot att den var använd upprepade gånger, och möjligen blivit åtminstone till del utrensad mellan aktivitetstillfällena. Likaså är det problematiskt att delar av denna eldstad ligger utanför vad vi från början tolkade som stenarna till eldstaden, detta gör att dessa stenar i bästa fall kan ses som en möjlig eldstadsplats. Stenarna låg även i något variabla höjder i marken, vilket kan bero på senare förflyttning av rötter eller frost, men det underbygger inte troligheten av dem som konstruktion. Snittningen av anläggningen visade att strukturen i det minsta hade en tydlig stratigrafi, något som generellt annars saknades på lokaliteten. Och uppbyggnaden samt utseendet av de olika lagerna gav inte intryck av att vara naturliga i den mån att vi kan kalla dem rötter eller djurgångar. Så troligtvis har vi här att göra med en eldstad av något slag, den var bara inte särskilt välbevarad.

Precis nord om eldstaden så registrerades ett något rödare sandlager. Detta kunde dock inte återfinnas i kvadranterna som senare grävdes genom det möjliga lagret (då massan endast beskrivs som brun). Det finns en möjlighet att detta var någon typ av väldigt tunt lager av värmepåverkad sand, möjligen utrensad ifrån eldstaden i syd, men kan inte empiriskt underbyggas med mer än detta.

Hus 4 var även i det närmaste fyndlös.

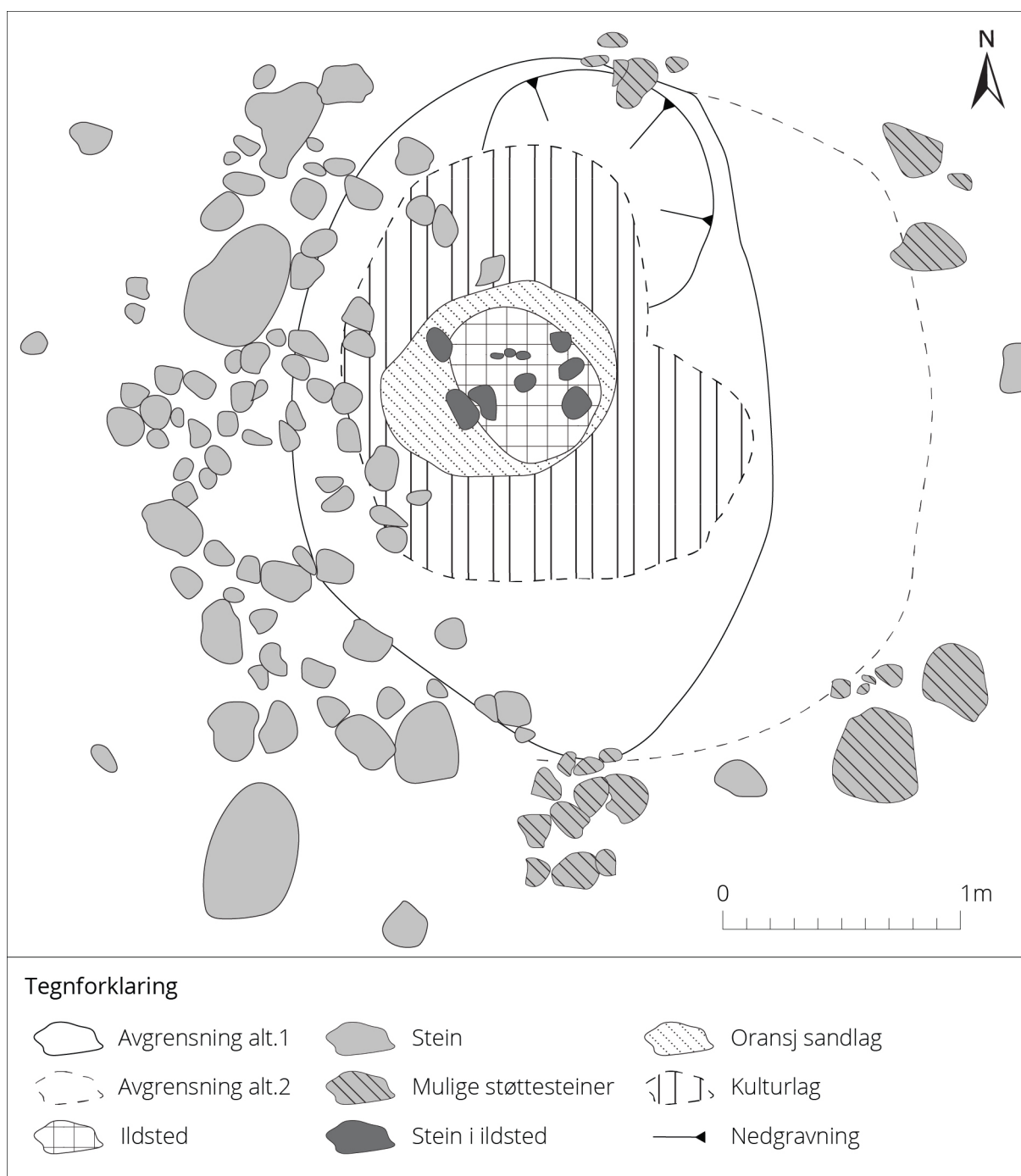
Endast ett tiotal avslag, ett retuscherat avslag, två kärnor och ett fiskesänke blev insamlat från det undersökta området, och inga lösfynd uppdagades på resten av ytan. Till trots för den möjliga eldstaden, så blev det inte heller registrerat några värmepåverkade artefakter.

HUS 5 (A32105)

Det sista huset på Storhaugen och det som var lägst placerat i landskapet var Hus 5 (A32105). Det låg på mellan 19,9–18,7 möh på den lägsta terrassen på fältet, och var det enda spåret av

arkeologisk aktivitet som vi fann på den nivån. Höjdskillnaden på strukturen är utmätt ifrån stenpackningen väst om huset och lägsta nivån öst om huset och verkar med detta större än vad den var i verkligheten. Om man mäter höjden över havet nord-syd, så var det 19,8 möh i den ej helt framrensade norddelen och 19,1 möh. i den rensade syddelen. Fortfarande en betydande sluttning på strukturen, större än hur den framkom i fält, men åtminstone under en meter.

Hus 5, liksom alla husen på Storhaugen, var svår att klart definiera avgränsningarna på. Vi

Figur 10 Tolkning av Hus 5

saknade i god ordning kulturlager, tydliga nedgrävningar, stolphål eller annat som skulle kunna ha gett oss en klar indikation på vart avgränsningen gick. Den tydligaste avgränsningen vi hade att gå efter var inrensningen/upprensningen i väst som dock såg ut att ha varit något kollapsad. Medan den östra avgränsning var väldigt osäker, vilket visar sig i dokumentationen då olika arkeologer har gjort olika tolkningar av vart strukturen slutar (Figur 10). Hus 5 hade också en väldigt liten ansamling med fynd, så inte heller dessa går att använda sig av dessa för att avgränsa anläggningen.

Den mer konservativa tolkningen ger en något ovalt upprensning på ca. 5 m (nord-syd) x 3,5 m (öst-väst) med en areal på ca. 16,3 m². Den liberala tolkningen ger huset samma nord-syd längd, men med en bredd på ungefär 4,7 m (öst-väst), vilket leder till en yta på 20,6 m². Skillnaden i bredd beror på om man tolkar strukturen utifrån dess väldigt vaga möjliga nedgrävning (vilket gör det mindre), som kunde ses som en nyansskillnad i jordmånens färg och konsistens. Eller om man väljer att tolka de två östra stenhögarna (A34167 & A34170) som konstruktionselement till huset (vilket gör det större).

Trots detta så framstod Hus 5 som den mest välbevarade strukturen på lokaliteten. Och med det så fick vi möjligheten att mäta in fler möjliga strukturdetaljer än vad vi hade anledning till på de andra husen. För det första så hade vi en relativt kraftig stenpackning på Hus 5s västra sida (A32355). Den var runt 6,3 m nord-syd och mellan 1,1 och 1,5 m bred, något lätt bananformad runt husets västra del. Vi mätte in den som en väggvall, men det är nog att pynta en del på tolkningen. Stenpackningen såg konstruerad ut, men även förhållandevis kaotisk i sin uppbyggnad. Troligen så bör den ses mer som resterna efter att ytan till Hus 5 rensats för sten. Den bananformade beskaffenheten av strukturen gör dock att intentionen bakom den verkar vara större än att den endast kan ses som ett röjningsröse. Det såg också ut som att den åtminstone till del var något kollapsad i efterhand, så det är möjligt att den hade en något bättre struktur när den var i bruk. Vi grävde ett schakt igenom vallen (öst-väst), men kunde vi se så mycket av struktur mer än att det var lite mer sten som låg högt i marken.

På fyra platser runt den större tolkningen

av husavgränsningen så registrerades det mindre stenhögar. A32250 i syd, A34167 i sydöst, A34170 i nordöst och A34173 i nord. Den sydliga (A32250) var den klart tydligaste. Den bestod av ett tiotal stenar på mellan 20–35 cm i diameter, och i dess östra del var det ett litet runt stenfritt område. Den sydöstra stenhögen (A34167) bestod av två större stenar, 0,5–0,6 m i diameter, samt en del mindre stenar i 15–20 cm klassen. Inget strukturellt gick att identifiera här, utan det är endast dess placering gentemot Hus 5 som gör dem intressanta. Även den nordöstra stenhögen (A34170) bestod av två större stenar (ca. 0,5 m i diameter), och ett antal mindre. Den ena av dessa stenar såg dock ut att vara jordfast (till skillnad från resterande stenar i dessa högar), vilket gör den något osäker. Ett mörkare lager gick dock att identifieras mellan de två större stenarna i denna stenhög. Om detta var arkeologiskt eller om det beror på att det var svårare att göra en bra upprensning mellan dessa stenar, kan vi dock inte svara på. Den nordliga stenhögen (A34173) var den till ytan minsta ansamlingen. Den bestod av ett flertal mindre stenar runt 15 cm i diameter och en något större avlång sten på ca. 40 cm i diameter. Vid utgrävning i området, så kom det även fram ett par mindre stenar i relation till högen efter att gruset på toppen grävts bort. Det är möjligt att denna stenhög låg något djupare i marken och var större än det som syntes på ytan.

I direkt relation till den nordliga stenhögen, så uppmärksammades efter upprensning en U-formad försänkning i den nordliga delen av Hus 5. Den var ungefär 1,3 m nord-syd och 1,7 m öst-väst med U-ets öppning mot syd, in mot mitten av huset. Fördjupningen var inte mer än ett par cm djup, men gick tydligt att definiera i fält. Inget annat utmärkte sig dock med denna fördjupning. Det var samma typ av jord i och utanför den.

I allt så identifierades det fem lager inne i Hus 5 utöver det generella lagret av ljusgrått sandigt grus som täckte hela området. Det största av dessa var A32220, som ursprungligen tolkades som ett primärt golvlager. Detta bestod av samma sandiga grus som resten av ytan, men var något mer orangerött i färgen som gjorde att det skilde sig ut från resten området. De resterande fyra lagerna låg helt eller delvis på detta orangeröda lager i dess sydöstra del. Längst till öst var ett närmast fyrkantigt lager

(A32182) som gick att se efter första upprensning, men som momentant försvann direkt vi fick lite regn på fältet. Det gick inte heller att återfinna när vi grävde ytan. Det kan inte ha varit botten på en provgrop, eftersom det inte skall ha grävts någon grop precis här under förundersökningen. Tyvärr så går det inte att säga mer än att det var ett möjligt, tunt lager som inte gick att se under senare del av undersökningen. Precis väst om A32182 var en liten mörk fläck som mättes in som A32186. Det går tydligt att se på den första fotogrammetrin efter inledande upprensning, som en mörkbrun oval fläck på ca. 50x35 cm. Även denna försvann dock efter att regnvatten rann över anläggningen. I ett par av kvadranterna som grävdes i relation till detta lager, så identifierades en mindre mängd skörbränd sten och lite bränd flinta. Om dessa var direkt relaterade till detta (vid det laget försvunna) lagret, går inte att säkert säga. Det mest sydvästra lagret av dessa mindre lager var A32191. Ytterligare ett lager som gick att se efter inledande upprensning, men som försvann när regnet kom. Det mättes in som ett ovalt lager, 57x43 cm stort, men inga spår av det uppdagades under kvadrantgrävning i området. Dessa tre mindre lager låg alla stratigrafiskt på ett något större lager (A32124). Detta mättes in som en något rektangulär oval som låg i riktningen ostnordost-västsydväst, och var ca. 2 m lång och runt 0,8 m bred. I god ordning så blandades den upp med resterande lager när det kom regn, och gick inte att återfinna. Ytan rensades innan utgrävning relativt hårt, så de måste ha haft någon typ av mäktighet för att ha varit identifierbara efter detta, men tydligen inte nog för att inte bli bortspolade vid regn. Generellt så är det väldigt svårt att säga något om dessa överhuvud mer än att de blev identifierade. Det är möjligt att de kan tolkas som olika mer eller mindre välbevarade faser av golvuppbbyggnad. Alternativt, eftersom de alla låg sydöst om eldstaden (A32116), att de kan vara utsköljda lager ur denna. Det är något frustrerande att alla dessa smålager försvann i regnet, och sedan inte gick att återfinna.

Slutligen så identifierades en eldstad (A32116) i Hus 5s mittre västra del. Den var något oval nordväst-sydöst och ca. 1,4 m lång och 1 m bred, och inte särskilt väldefinierad. Det var tydligt ifrån första upprensning att detta område innehöll något annat än resten av huset. Området

hade överlag mycket mer silt och nästan inget grus och detta tolkades som en eldstad. Det var en något större mängd med större stenar i direkt relation till detta lager, vilket kan tolkas som eldstadstenar. De var dock inte synligt värmepåverkade, så dess direkta relation är osäker. I mitten av eldstaden var det dock ett antal klart skörbrända stenar. I allt så identifierades det 4 olika lager i eldstaden. Det översta var ett mörkbrunt sandigt lager med silt och lite grus, som troligen bör vara insjunken matjord som hamnat där på grund av sammanpackning av lagern under. Under detta identifierades tre väldigt vaga lager av olika sammanblandningar av rödaktigt ljus till mellanbrun lätt siltig och grusig sand. Det var inga tydliga kollinsler eller spår efter in situ bränning. Det registrerades dock generellt fler små kolbitar i närheten av eldstaden än det var i resten av Hus 5.

Sammanlagt så blev det taget fyra kolprover och fem makroprover ifrån Hus 5. Tre av dessa togs ifrån eldstaden och ett från det möjliga golvlagret. Två av kolproverna, ifrån eldstaden, blev insänt till datering. PK32758 (Ts16151.2) ifrån topplager 1 som daterades till 3646–3531 f.Kr. samt PK32760 (Ts16151.3) ifrån lager 3 vilket daterades till 2910–2883 f.Kr. På samma vis som i Hus 4, så fick vi med andra ord tillbaka en äldre datering ifrån ett stratigrafiskt yngre lager. Mer om detta under provkapitlet.

Liksom flera av de andra strukturerna på Storhaugen, så var även Hus 5 förvånansvärt tomt på fynd. Endast något över 20 avslag samlades in, samt 1 slipsten, 2 pimpstenar med slipspår, 1 skrapa och 1 knivämne av skiffer. Detta ämne var för övrigt även det enda spåret av skiffer ifrån denna anläggning. 6 av avlagen var värmepåverkade, vilket inte var många, men trots detta runt 25 % av det samlade materialet.

OMRÅDEN RUNT OCH EMELLAN DE OLIKA HUSEN

En av de överordnade problemställningarna till projektet var boplotsorganisering, något som innebar att undersöka områdena runt och mellan de mer synliga husstrukturerna på lokaliteterna. På Storhaugen, liksom på exempelvis Kåringsklubben 2, så var det dock inte så mycket mänsklig aktivitet som gick att spåra i dessa områden.

Under opprensningen av lokaliteten, så kunde inga trolige anleggninger forutom de som redan diskuteras oppdagast. Ett fåtal løsfynd blev gjorda opp till 5 m sydväst om Hus 3, den sydligaste av husen, men nord om Hus 2 (det nordligaste) gjordes det inga fynd. På grund av att vi hadde rett mycket att undersøke som det var, så kunde vi inte prioritere områden utan potential, så dessa områden blev endast rensade och dokumenterte med fotogrammetri.

Den enda utgraving som skedde utanfor strukturerna var de två 1 m brede schakten som grävdes mellom Hus 1 og Hus 4, samt mellom Hus 3 og Hus 5. Det sødra av dessa schakten, mellom Hus 3 og Hus 5, var i det nærmeste fyndtomt. I det något over 6 m långa schaktet så gjordes endast ett fynd, vilket var en pimpsten med slipfåra. Massorna i schaktet framstod som lösa og omrörda, kanskje beroende på en längre tids vattengenomströmning i området, något vi diskuterte i relation till Hus 3. Det nordlige schaktet mellom Hus 1 og Hus 3 innehöll mer artefakter, vissa av kvadranterna var till og med några av de mer fyndrike på lokaliteten. Likaså verkade jordmassorna här något mer stabila, även om de också innehöll en hel del större stenar, ofta från 20 till 40 cm i diameter. Det gikk inte att spåre någon synlig stratigrafi i profilerna till schaktet, og inte heller senere då vi satte ett større schakt genom området med hjelp av maskin, men det generelle intrykket vi fikk av området var att det var ett utkastlager. Det blev aldrig nærmere undersøkt än med detta schakt, men om vi ser på fotogrammetri over lokaliteten, så är det möjligt att spåre ett område med flere større stenar som strækker sig från precis nord om Hus 3 till en bit nord om Hus 4. Ett område på rundt 20 m nordnordöst till sydsydvest og ungefär 3 till 4 m bredt. Ett fåtal løsfynd blev även innsamlade i dette område. Om man dock jämför med området syd på lokaliteten, så är det en hel del sten over hela ytan. Så som tidligere kan vi rett klart säga att de undersøkte anleggningarna troligen bör vara opprensade, men det är mer osikkert hur mycket ytan mellom dessa är menneskligt påverkad og hur mycket som är naturligt. Det känns dock naturligt att tänke sig att større sten som blev opprensat rullades ned nedanfor området man jobbade på, og fynden i schaktet pekar mot att denna yta troligen användes som någon typ av

utkastområde.

Utöver dette så hadde vi ett till synes opprensat, eller i det minste stenfritt område längst i syd på den øverste terrassen, syd om Hus 1. Samt ett liknende men større i nord på samme nivå, nord om Hus 2. Båda framstår som sagt som om de har blitt rensede ifrån sten, i alle fall om man jämför med hur samme nivå ser ut på den sødra delen av lokaliteten. Men eftersom det tycks ha gått mycket mer vatten gjennom lokalitetens sødra del än gjennom dess nordra, så är det ikke sikkert om det är menneskelig intention bakom denna brist på sten. Forutom bristen på større stenar, så kunde vi dock ikke se några typer av konstruksjoner på dessa områden. Den nordlige delen var dessutom helt fri från fynd, men på den sydlige, så fann vi i det minste ett interessant avslag av vad som troligen bör ha varit Melsvik chert (Niemi 2019a). Vi grävde även en testgrop i dette sødra område for att se om vi kunde finne ut något, men den var tom på fynd, og stratigrafien i profilen på denne grop såg helt naturlig ut. Så om dessa områden var opprensade for att användes till någon typ av aktivitet, så var det dock en typ av aktivitet som ikke lämnede spår efter sig (som vi kunde se) i fält.

FUNNGJENNOMGANG

Funnmaterialet fra Storhaugen består av 627 enkeltfunn fordelt på 529 undernummer under Ts16151.

På Storhaugen er det utnyttet flere ulike råstoff, men de vi finner mest av er skifer (227 stk.), flint (172 stk.) og kvartsitt (155 stk.). Disse utgjør hhv ca. 36 %, 27,5 % og 25 % av den totale summen med funn. Videre er det 4,5 % kvarts (29 stk.), 2,5 % bergart (15 stk.), og i underkant av 2 % hver av chert (12 stk.) og pimpstein (11 stk.). Til slutt ble det funnet 1 % bergkristall (6 stk.).

Avslag og fragmenter utgjør 73,5 % av funnmaterialet og fordelingen på de ulike gjenstandstypene som vises i tabell 1 (Tabell 1). Sammenfattet består samlingen av 3,5 % spesialiserte avslag (20 stk.), 2,5 % kniver, knivfragmenter og emner (16 stk.), 2 % redskaper i harde bergarter (formelle og uformelle) (12 stk.), 2 % sliperedskaper (12 stk.), 1,5 % hver av spisser og spisseemner (10 stk.), kjerner og prepareringsavfall (10 stk.), samt økser/økseemner (8 stk.). Utover dette er det funnet

STORHAUGEN

Gjenstand	Bergart	Bergkrystall	Chert	Flint	Kvarts	Kvartsitt	Pimpstein	Skifer	Total	%
Primærttilvirket										
Avslag/fragment	4	6	8	151	26	142		158	495	78.95%
Avslag, bipolar			1	11	2	5			19	3.03%
Emne	2				1				3	0.48%
Emne, kniv								2	2	0.32%
Emne, spiss								2	2	0.32%
Emne, øks/meisel								1	1	0.16%
Kjerne	1		2	2		2			7	1.12%
Plattformavslag				2					2	0.32%
Råstoffblokk								1	1	0.16%
Stikkelavslag						1			1	0.16%
Sekundærbearbeidet										
Avslag, retusjert			1	2		3			6	0.96%
Avslag, slipt	2							37	39	6.22%
Kniv								14	14	2.23%
Skraper				4		2			6	0.96%
Spiss								8	8	1.28%
Øks/meisel	3							4	7	1.12%
Verktøy										
Fiskesøkke	1								1	0.16%
Knakkestein	1								1	0.16%
Slipestein	1						11		12	1.91%
Total	15	6	12	172	29	155	11	227	627	100.00%
%	2.39%	0.96%	1.91%	27.43%	4.63%	24.72%	1.75%	36.20%	100.00%	

Tabell 1 Tabell med alle funn fra Storhaugen fordelt på råstoff og gjenstandstyper.

ulike gjenstandstyper som utgjør under 1 % av totalen hver (undefinerte emner (2 stk.), fiskesøkke (1 stk.) og knakkestein (1 stk.)).

Avslag- og fragmentmaterialet er registrert i målkategorier, litt over tre fjerdedeler av avslag/fragment måler under 2 cm, litt under en fjerdedel er mellom 2 og 5 cm, og kun 9 stk. er over 5 cm. Både avslag og fragmenter er rester etter produksjon, og produksjon i skifermateriale gir vanligvis mindre avfall enn produksjon i de hardere bergartene.

Storhaugen er en lokalitet med flere strukturer som funnene er fordelt utover. Tabell 2 viser hvordan funnene er fordelt på de ulike strukturene, men i den videre gjennomgangen vil alt gjennomgås samlet.

RÅSTOFF

Skifer

Det råstoffet vi fant mest av var skifer (227 stk.), og skiferen er delt inn etter farge. Fordelingen vises i Tabell 3. Avslag og fragmenter er slått sammen, men for skifer materialet er det flere fragmenter enn avslag (120 fragmenter, 75 avslag). Dette skyldes trolig fragmenteringsgraden på skifer, i tillegg til at mye avfall mangler de diagnostiske attributter som definerer avslag. Det er, som for materialet ellers, en overvekt av avslag under 2 cm, men med en noe større andel avslag mellom 2 og 5 cm enn i de øvrige råstoffene.

37 avslag/fragmenter er slipt, og av tabellen ser vi at en stor del av disse er av rød skifer (16 stk.). Disse avslagene er fragmenter av slipte emner eller redskaper, men fremviser ikke noen morfologiske trekk som kan koble de til en spesiell

STORHAUGEN

Gjenstand	Hus 1	Hus 2	Hus 3	Hus 4	Hus 5	Løsfunn	Sjakt mellom hus 1 og 2	Sjakt mellom hus 1 og 4	Sjakt mellom hus 3 og 5	Total
Avslag/fragment	326	40		9	24	8	34	54		495
Avslag, bipolar	9	2				1	4	3		19
Avslag, retusjert	4	1		1						7
Avslag, slipt	26	5			1	1	2	4		39
Emne	1					1		1		3
Emne, kniv	1				1					2
Emne, spiss	1					1				2
Emne, øks/meisel							1			1
Kjerne	3	1		1				2		7
Knakkestein	1									1
Kniv	7	1	1			2		3		14
Plattformavslag	1						1			2
Råstoffblokk							1			1
Skraper	4	1			1					5
Slipestein	7	1			3				1	12
Spiss	6				1	1				8
Stikkelavslag	1									1
Fiskesøkke				1						1
Øks	4	1	1				1			7
Total	402	53	2	12	31	15	44	67	1	627

Tabell 2 Innsamlede funn relatert til strukturen de er funnet i.

type redskap. De blir derfor bare omtalt her som avslag eller fragment fra slipte gjenstander.

Forholdet mellom antallet avslag/fragmenter og andre typer gjenstander i skifer er 70 % i den første kategorien, mens slipte avslag/fragmenter utgjør 16 % og øvrige gjenstander 14 %.

Den mest brukte skifervarianten er den grå, etterfulgt av den røde. 53 funn er uspesifisert, med

det menes at fargen er falmet, eller jordsmonnet har gjort fargen vanskelig å definere. Båndet skifer er veldig karakteristisk i utseende, og virker som en variant som ofte er foretrukket på kniver og spisser. Det er her funnet fragmenter av seks kniver og én spiss i denne fargen. Grønn og sort er noe mer uvanlige varianter, men viser at det er brukt mye ulike skifer til redskaper. Det er ikke gjort forsøk på å koble sammen gjenstander og

Skifer	Båndet	Grønn	Grå	Rød	Sort	Uspesifisert	Total
Avslag/fragmenter	11	3	59	44	2	39	158
Slipte avslag/fragmenter	2		9	16	1	9	37
Emne, kniv			1			1	2
Emne, spiss						1	1
Emne, øks/meisel			1	1			2
Kniv	6		4	3			13
Råstoffblokk						1	1
Spiss	1		1	4		2	8
Øks		1	3				4
Total	20	4	78	68	3	53	226

Tabell 3 Skiferfunn fordelt på gjenstandstype og farge.

avfallsmateriale, men i dette ligger det et mulig potensial for å se sammenhenger.

Flint

Flint er det nest vanligste råstoffet på Storhaugen med 172 enkeltfunn. Disse er delt inn i farge/kvalitetskategorier på samme måte som skiferen. Størsteparten av materialet er i en grå variant som inneholder flere ulike kvaliteter. Utover dette er det få funn, spredt på flere fargevarianter, og lite som peker mot sammenhengende knakkesekvenser. Det peker heller mot at det har vært knakket på mange ulike kjerner. Det er en veldig liten andel med formelle redskaper i flint, kun fire skrapere. I tillegg har vi to uformelle redskap i form av to retusjerte avslag.

Det er en betydelig overvekt av avslag under 2 cm (147 stk. under 2 cm versus 15 stk. over 2 cm).

Det er registrert cortex på litt over halvparten av flinten, flest avslag, men det er også observert cortex på en av kjernene og to av skraperne. Nesten samtlige av funna i både bryozo og mørk fin har cortex, en stor andel av de grå, lys fin og til og med de brente funna har også cortex. Det er i hovedsak medium og mye cortex. Kun i varianten heterogen er det ikke observert rester etter cortex.

Kvartsitt

Kvartsitt utgjør 25 % av materialet (155 stk.). Det meste er av en helt finkornet variant, og en variant med blandet kvalitet der det er både finkornet og grovere struktur i samme stykke. Tolv funn er i en grovkornet sort variant som finnes mange steder ved Tjeldsundet. Ett enkelt avslag er av rosa kvartsitt, som vi også har funnet på flere lokaliteter ved Tjeldsundet, blant annet Solli. Kvartsittmaterialet består hovedsakelig av avslag og fragmenter, men også to kjerner, tre retusjerte avslag og to skrapere. Kvartsitten er ofte heterogen, og en god del av materialet er av en blandet variant. Trolig kommer materialet fra flere ulike knoller og knakkesekvenser.

Kvarts, chert og bergkrystall

Det er registrert 28 avslag og ett udefinert emne i kvarts av varierende kvalitet. I chert foreligger det avslag, to kjerner og ett retusjert

avslag. To avslag er av blandet kvalitet. Ett avslag har en spesiell fargesammensetning med flere farger og rødlige innslag. Fem chert er grå og fem er sorte. Seks funn er av bergkrystall, hvorav tre er avslag og tre er fragmenter.

Bergart og pimpstein

Det ble samlet inn elleve pimpsteiner, alle med slipespor. Av bergart ble det funnet seks avslag og fragmenter, tre økser, to runde emner (mer om dette under) og én hver av kjerne, fiskesøkke, knakkestein og slipestein. To av avslagene/fragmentene er slipt, men ingen er tydelig gjenkjennbare fra økseproduksjon.

GJENSTANDER

Spesialiserte avslag /avslag og fragmenter

Det er hele 19 bipolare avslag og ett stikkelavslag. Av de bipolare avslagene er de fleste i flint, men et par finnes også i kvartsitt, kvarts og chert. Stikkelavslaget er i kvartsitt, og ser ut til å være andre avslag fra stikkelkanten.

Kniver

Det ble funnet 14 kniver eller fragmenter av kniver, i tillegg til to emner til kniv. Alle er i skifer.

Elleve av de 14 knivene har form som eneggede kniver, og det samme har begge emnene. Fem av knivene er tilnærmet hele; en tvegget og fire eneggede. Ingen deler og fragmenter passer umiddelbart sammen (dette er ikke utforsket videre). Mange av knivene er fragmentert, så det er godt mulig at noe hører sammen. De fire hele eneggede knivene er variert i utformingen og ingen er helt komplette.

Et par av de hele knivene vil beskrives litt nærmere. Ts16151.36 er en enegget kniv i grå skifer, der deler av håndtak og odd er knekt av (Figur 11). Størrelsen er på 7,2 x 1,9 cm, håndtaket er 3,9 cm langt og bladet 4,1 cm. Vinkelen mellom rygg og håndtak er ca. 30 grader. Alle kanter er fasettslipt og eggen fremstår som slipt opp i flere omganger.

Ts16151.58 er en hel kniv i to deler, men med fragmentert rygg og håndtak (Figur 11). Kniven er 13,1 cm lang og 4 cm bred med en tykkelse på 0,5 cm. Skiferen er båndet, og kniven har en todelt farge der håndtak og overgangen til bladet er rødt. Resten av kniven er hvit/lys. Bladet er 8 cm langt og håndtaket 6 cm. Vinkelen mellom

Figur 11 Ts16151.36 Eneget kniv i grå skifer øverst, Ts16151.58 Eneget kniv i båndet skifer nederst.

håndtak og rygg er kun 10 grader. Bladet er noe slitt og har en slipt fasett mot en side av eggen.

En siste kniv er en mulig tveegget kniv i grå skifer (Figur 12). Den kan også være en spiss eller et emne. Den har påbegynt sliping langs begge langsidene, samt slipte rette egger, tuppen er knekt av. Håndtaket/basis er plassert rett i forhold til rygg og blad, det er fragmentert eller lite bearbeidet. Kniven er 10,3 cm lang og kun 1,9 cm bred med en tykkelse på 0,5 cm. Bladet er ca. 7 cm og håndtaket ca. 4 cm langt.

Det ble funnet to emner, begge er til

eneggede kniver, og begge er hugget til så formen er tydelig (Ts 16151.46 og 365). Det ene emnet har mistet fargen på skiferen, dette er 7,7 cm langt, 3 cm bredt og 0,9 cm tykt. Det andre emnet er i grå skifer og er noe mindre, 5,6 x 2,2 cm med en tykkelse på 0,7 cm.

De øvrige knivene var fragmenterte. Ts16151.57 er en enegget kniv i fire deler, som ikke helt passer sammen. Kniven er i båndet skifer og er lang, smal og kraftig (15 cm lang, 4,4 cm bred og 0,9 cm tykk. Ts16151.59 er en kniv i tre deler av grå skifer. Kniven er 11,5 cm lang og

Figur 12 Ts16151.116 Kniv eller spiss i grå skifer, foto begge sider.

4 cm bred, med en tykkelse på 0,5 cm. Lengden på bladet er 7,5 cm og håndtaket ca. 6 cm langt. Ts16151.483 mangler håndtak og Ts16151.500 er av grå skifer i 4 deler, som ikke helt kan settes sammen. Én kniv er beskrevet som fragmentert fordi den består av 6 fragmenter som ikke passer helt sammen. De kan være del av en eller flere gjenstander i samme skifertype med lyse og røde bånd. Det er litt usikkert om det er en kniv eller spiss. To fragmenter er kun håndtak, men det er tydelig at de kommer fra fragmenterte eneggede kniver. Det er også registrert fire midtfragmenter og to ryggfragmenter.

Skrapere og retusjerte avslag

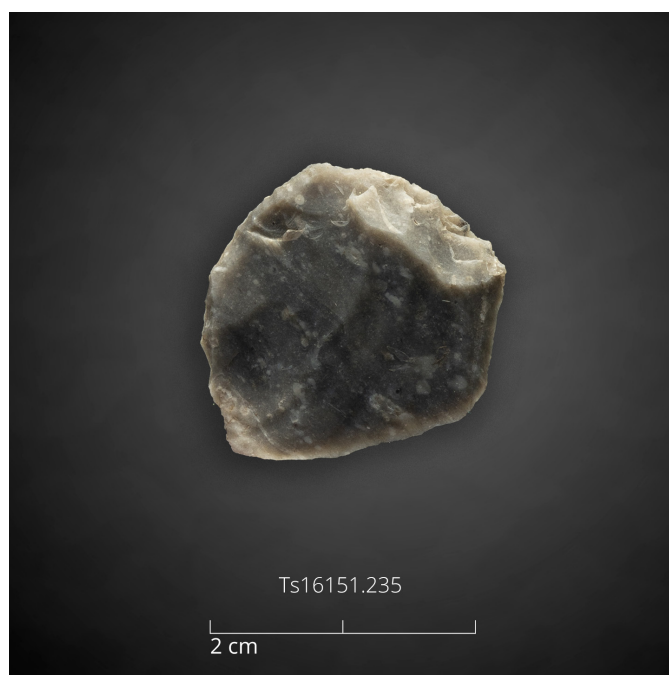
Det er identifisert seks skrapere og seks retusjerte avslag i materialet (Tabell 1). Av de retusjerte avslagene er ett i sort chert, to i mørk fin flint, to i finkornet kvartsitt og én i blandet kvartsitt. Tre har rett kantretusj, en har et retusjert hakk og retusj på motstående side i proksimalenden, en har rett enderetusj i

proksimalenden, og den siste har et lite retusjert parti på en av sidekantene. De retusjert avslagene er små og relativt like i størrelse, mellom 1,7-2,5 cm lange og 1-2 cm brede.

Skraperne er alle laget av avslag og fremstår som godt brukt. Fire er i flint og to i finkornet kvartsitt. Fire er sideskraperer, der én har skraperegg på flere sider. Ts16151.420 er en sideskraper laget på et bipolar avslag, og trolig er den avfall etter at en plattformkjerne ble knust bipolar (Figur 13). Ts16151.26 er en endeskraper, der skrapereggene er i distalenden og over på sidekanten, eggene er veldig slitt, noe som tyder på at den kan ha vært en brukt som en borspiss. Den største skraperen er 2,7 x 3,8 cm i størrelse mens de øvrige er mellom 1,8-3,7 cm lange og 1,1-2,9 cm brede.

Slipestein

Det ble samlet inn tolv slipesteiner, hvorav elleve er pimpstein. Åtte av de elleve pimpsteinene har én enkelt avrundet slipefure. Størrelsen på furen varierer noe, men ingen er over 1 cm brede. Pimpsteinene i seg selv er små, mellom 2-5,5 cm lange og 1,5-4,1 cm brede. De tre siste pimpsteinene skiller seg litt fra de øvrige. Ts16151.196 har også bare én slipefure, men den går over en konveks flate, og sporet er grunt og avrundet. Steinen har mål på 3,4 x 2,4 cm. Ts16151.233 har doble slipespor som ikke følger

Figur 13 Ts16151.420: Sideskraper laget på bipolar avslag.

hele lengden på steinen. Begge er avrundet i bunn, og går inn i hverandre. Dette er også den største av pimpsteinene med 6,4 x 5,4 cm. Den siste slipesteinen, Ts16151.290, har tre slipefurer. To smale med spiss bunn på den ene siden av steinen, og en bredere og mer avrundet slipefure på en annen side av steinen. Pimpsteinen er 4,1 x 3,4 cm stor.

Det ble samlet inn en slipestein i bergart. Den er et lite midtfragment på kun 2,2-1,9 cm, og ser ut til å ha vært varmesprengt i stykker. Én side er konkavt slipt.

Spisser

Det ble funnet åtte fragmenter av spisser der ingen var hele eller tilnærmet hele. Tre er fragmenter av basis, fire er midtfragmenter og ett er oddfragment. Disse ser heller ikke ut til å passe sammen, men det er likevel mulig at noen fragmenter kommer fra den samme gjenstanden. Fem spisser har rombisk tverrsnitt, en har trolig hatt rombisk tverrsnitt, en har spissovalt og en har flatovalt tverrsnitt.

Spissene med rombisk tverrsnitt er i overtall, og de er trolig varianter av Nyelv-typen; lange smale spisser med parallelle sidekanter (Ts 16151.32, 35, 177, 178, 235. (Figur 14). Tre av disse er basisfragmenter som viser en flat fasettslipt basis, mens de to siste har ikke bevart basis. Størrelsen varierer en del, fra den minste spissen

Figur 14 Ts16151.32 og 235 spisser med rombisk tverrsnitt og flat fasettslipt basis.

med bredde på 1,1 cm, til den bredeste på 1,6 cm. Vi har ingen hele lengder, men fragmentene måler fra 3,1-6,8 cm. Tykkelsen er mellom 0,4-0,7 cm.

Spissen med spissovalt tverrsnitt er av rød skifer, og er et midtfragment av en flat spiss med slipt rygg på én side, og svakt markert rygg på den andre siden (Ts 16151.42). Spissen ser ut til å ha hatt en rett avsmalende tange, der overgangen mellom tange og blad er markert, men uten mothaker. Av de siste spissene er én et oddfragment i rød skifer, med mulig flatovalt tverrsnitt (Ts 16151.54). Et usikkert emne er tolket som et forkastet emne til en spiss (Ts 16151.292). Dette har form som en bladspiss, eller en kort bred spissvariant.

Kjerner og prepareringsavfall

Det ble funnet fire kjerner og to plattformavslag. To av kjernene er uregelmessige og to er plattformkjerner. Ingen av de viser noen entydige teknologiske trekk. En av de uregelmessige kjernene (Ts 16151.353) er et bipolarart avslag som er forsøkt redusert videre med en preparert plattformkant, og deretter forkastet. Det vanlige er at disse teknologiene brukes i motsatt rekkefølge. Kjernen er i grå chert og er 2,5 x 1,6 cm stor. Av de to plattformkjernene er den ene i finkornet kvartsitt og er en liten og oppbrukt kerne på 2,3 x 2,3 cm. Den er slått fra to plattformer med understøtting, men det kan også ha vært brukt ustandardisert bipolar teknikk. Den andre plattformkjernen er et noe usikkert artefakt som tolkes som en kerne, forsøkt bearbeidet fra én plattform. Utgangspunktet er et bergartsavslag som inneholder glimmer (det kan være en form for skifer), der det er preparert en plattform som så er forsøkt slått avslag fra.

De to plattformavslagene er begge kantavslag i flint, den ene i lys finkornet flint og den andre brent. De er 2-2,1 x 1,2-1,3 cm store. Ts16151.313 har en del cortex, og kanten viser mange feilslag. Fronten på avslaget viser at det er slått flere veier, og at også cortexkanten er forsøkt brukt som plattformkant.

Økser og meisler

Det er funnet syv økser og to økseemner på Storhaugen. Fem av øksene kan defineres som meisel, med egg som er under 3 cm bred.

Figur 15 Ts16151. 49, 48, 230 Meisler med rektangulært tverrsnitt og rett egg.

Figur 16 Ts16151.44 og 501 Emner til meisler med rektangulært tverrsnitt og Ts16151.502 meisel.

Figur 17 Ts16151.418 og 499 Økser med spiss nakke og bred tverrstilt egg.

Av disse har fire stykker et rektangulært tverrsnitt med flate sidekanter (Figur 15 og Figur 16). Den siste er fragmentert, men har trolig den samme formen som de øvrige fire. De to økseemnene har også et rektangulært tverrsnitt.

Ts 16151.49 og 502 er meisler med slipte og tilnærmet rette sider og rett egg. Nakken er noe smalere enn eggen, og i enden er de ikke slipt rett, men avrundet. Ts16151.49 er 2 cm bred ved eggen, ved nakken 1,7 cm. Lengden er 4,5 cm og tykkelsen 0,9 cm. Eggen har en svakt konkav form, og dette tolkes som et resultat av at den er slipt opp flere ganger, heller enn som en hulegg. Ts16151.502 fremstår som rektangulær både i form og tverrsnitt. Ved eggen måler den 2,8 cm, nakken 2,6 cm og lengden på hele gjenstanden er 3,8 cm. Den rette eggen er fasettslipt. Emnet Ts16151.501 er mest sannsynlig tilhørende denne, og det ser ut til at disse to på et tidspunkt utgjorde ett emne, som så er knekt, hvor kun den ene delen er ferdigstilt. De er også funnet i nærheten av hverandre i sjakta mellom Hus 1 og 2. Emnet ser ut til å være forarbeid til eggen, noe som kan forklare den korte butte eggen på Ts16151.502.

Den tredje av de rektangulære meislene (Ts 16151.48) er laget av en mykere bergartstype og fremstår som fragmentert, men også slipt og porøs i råstoffet. Den fremstår nærmest vannrullet i tillegg til slipt. Eggen på denne meiselen er tverr og fragmentert på en side, men har trolig vært 2,8 cm bred, ved nakken er den 2,3 cm, lengden er 4,5 cm og tykkelsen 0,9 cm. Den fjerde rektangulære meiselen, Ts16151.230, fremstår som kraftig slipt og har en fint slipt buet konveks overflate, rette, lave sidekanter og en helt flat slipt underside. Den har en avrundet og noe fragmentert nakke og mangler helt eggen. På det bredeste måler den 2,4 cm og smalner mot nakken som måler 1,9 cm. Tykkelsen er 0,8 cm og lengden 5 cm.

De to siste øksene skiller seg på flere måter fra både meislene og emnene (Figur 17). For det første er de større, men de har også et trekantet tverrsnitt med smal/spiss nakke og bred egg. De to er relativt like i størrelse. Eggen er 3,8-3,9 cm bred, nakken 2,2-2,5 cm bred og lengden er 4,8-5,5 cm. Tykkelsen på de to er 1,3 og 1,5 cm. Eggen er tverrstilt og begge har en rett sidekant og en mindre definert og avrundet sidekant.

Emner, knakkesteiner og fiskesøkker

Tre gjenstander er registrert som uspesifiserte emner. Alle tre er runde glatte steiner, de er ikke tydelig bearbeidet, et par har mulige spor etter knakking eller sliping, men de er tatt inn som emner til knakkesteiner, glattesteiner eller fiskesøkker. Dette ble gjort fordi undergrunnen på Storhaugen stort sett besto av en helt annen type stein, og disse skilte seg veldig tydelig ut. De er også ganske like i størrelse da alle er mellom 8,6-9,5 cm lange og 7-7,5 cm brede.

Ts 16151.121 er en glatt vannrullet stein med mulige knakkespor på en side, og en mulig hugget fure på en av kortsidene. Den kan ha vært et redskap med flere bruksområder, en kort brukt knakkestein eller et uferdig emne til et fiskesøkke. Målene er 10,6 x 10,1 cm. Ts16151.348 er et fiskesøkke med en hugget fure rundt langsiden. Steinen er noe fragmentert, men relativt flat og glatt på undersiden, mer ujevnt og ruglete på oversiden. Størrelsen er på 10,1 x 9,2 cm.

ANALYSE

PRØVER

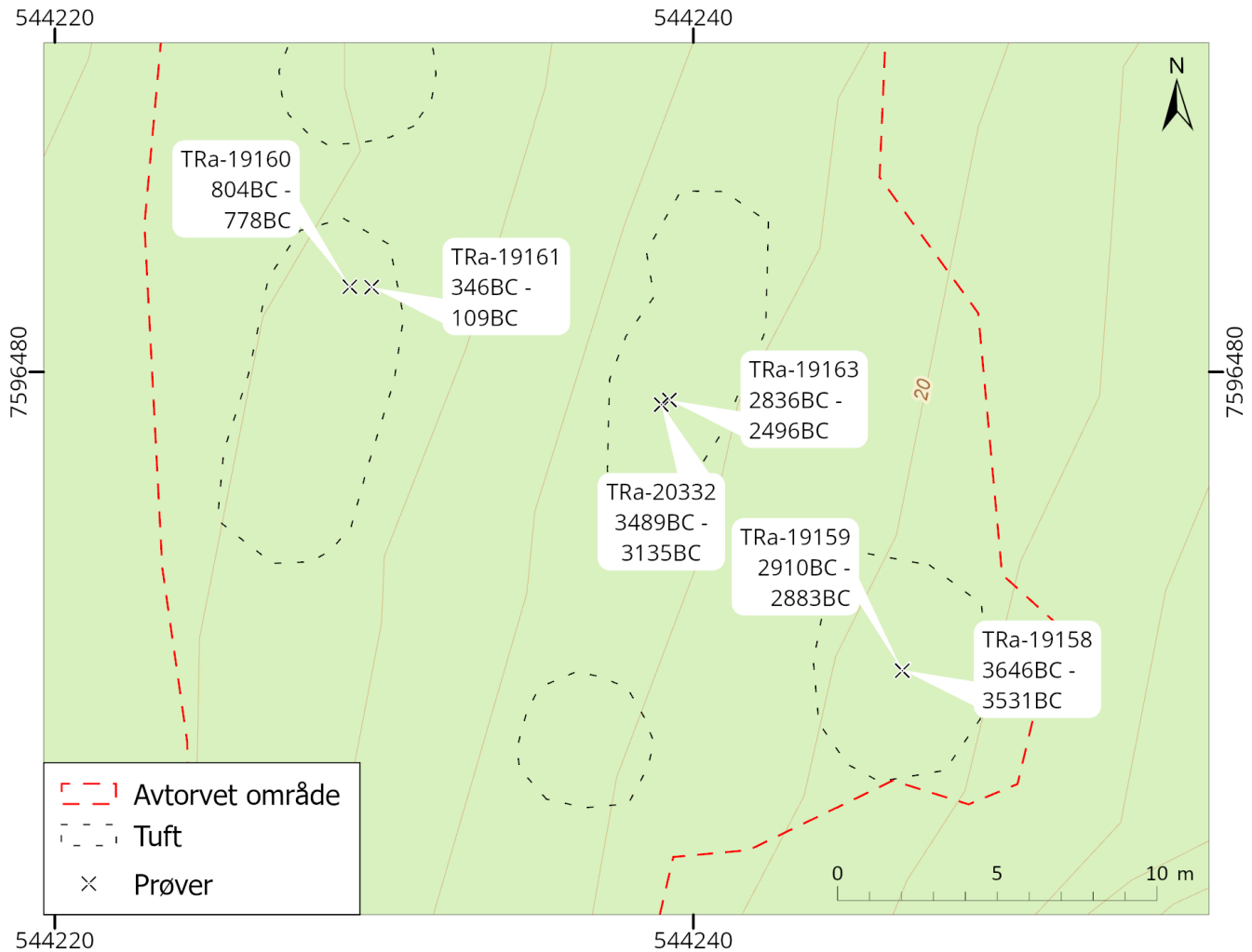
Trekullprøver

I allt så blev 13 kolprover tagna på Storhaugen. Fem av dessa var ifrån eldstaden i Hus 4, tre ifrån eldstaden i Hus 5, samt en precis intill densamma eldstad (Figur 18). Vidare så blev tre prover tagna ifrån Hus 1 och ett sista ifrån Hus 3. Generellt så var det väldigt lite kol att finna på lokaliteten, så dessa prover inkluderar i det närmaste all kol som uppdagades under utgrävningen. Sju prover sändes till datering, men då två av dessa hade för lite kol att datera, så sändes ett extra prov in (Ts 16151.9). Dateringarna av dessa var som följer i Tabell 4.

Som vi kan se så kom dessa dateringar tillbaka med en del oväntade resultat. Först och främst att de yngsta dateringarna var från den översta delen på fältet, och de äldsta ifrån den lägst liggande strukturen. Vidare så har vi äldre dateringar placerade stratigrafiskt överst i båda de två eldstäderna.

De två dateringarna ifrån Hus 1, ifrån slutet av bronsåldern till förromerskjärnålder, bör ses

STORHAUGEN

Figur 18 Dateringskarta

Museumsnr	TRa-nr	Intrasis ID	Funnkontext	Prøvetype	Datert materiale	C14 alder	Kalibrert alder (95,4%)
<i>Hus 5</i>							
16151.2	19158	PK32758	Lager 1, eldstad	Kolprov	Furu	4820 ± 15	3646 - 3531BC
16151.3	19159	PK32760	Lager 3, eldstad	Kolprov	Furu	4270 ± 15	2910 - 2883BC
<i>Hus 1</i>							
16151.4	19160	PK32882	Nordlig del	Kolprov	Furu	2595 ± 15	804 - 778BC
16151.5	19161	PK32883	Nordlig del	Kolprov	Björk	2150 ± 15	346 - 109BC.
<i>Hus 4</i>							
16151.7	19163	PK33120	Lager 3, eldstad	Kolprov	Barrväxt	4070 ± 15	2836 - 2493BC
16151.9	20332	PM33136	Lager 2, eldstad	Makroprov	Björk	4576 ± 19	3489 - 3135BC

Tabell 4 Dateringarna ifrån Storhaugen.

som irrelevanta för denna lokalitet. Möjligen så har de att göra med mer eller mindre naturlig skogsbrand som har skett på fältet långt efter att de som brukade de olika anläggningarna övergivit platsen. Proverna blev insamlade på var sin sida av en större sten, men inga spår efter någon typ av konstruktion, annat än att det var

i den nordöstra utkanten av upprensningen för Hus 1, kunde ses.

Dateringarna ifrån de båda eldstäderna är lite mer problematiska. Eftersom det är rätt så stora skillnader mellan dateringarna, så är det möjligt att vi har att göra med olika faser som har blivit omrörda i anläggningen, även om det är en

möjlighet. Det verkar mer troligt att vi har att göra med material från den övre delen av lokaliteten, som har spolats ned och hamnat i de båda eldstäderna. Vi hade som sagt en del problem med vattengenomströmning på lokaliteten, och de tunna och svårdefinierbara lagerna som vi såg i eldstäderna, kan möjligen ha blivit nedspolade. På grund av sin i så fall felaktiga kontext, så är det svårt att få någon direkt nytta utav dessa dateringar, men det kan vara en möjlighet att de har att göra med aktiviteten som föregick på den översta terrassen.

Men även de yngre dateringarna i de båda eldstäderna, går emot normal tolkningspraxis av denna typ av lokalitet, med vilket menas att yngre anläggningar ligger lägre/närmare havet än äldre anläggningar. Ts16151.3 ifrån Hus 5 är äldre än Ts16151.7 ifrån Hus 4, som ligger på terrassen ovanför Hus 5. Det är inte stor skillnad på de två dateringarnas minimala differens, runt 50 år. Men de överlappar inte heller.

Markkemi

Det blev sammanlagt taget 81 fosfatprover på Storhaugen. Detta var en förhållandevis bred kartering av fältet, med lite extra prover tagna runt och i de olika husstrukturerna. Tre serier blev även tagna i Z-värde på slutet av undersökningen, i det nordliga av de två maskingrävda schakten, som vi gjorde på fältet. En provserie under Hus 1, en serie mellan Hus 1 och Hus 4, samt en serie under Hus 4. Fem prover blev även tagna utanför lokaliteten; en i väst, två i nord och två i öst. Syftet med dessa var främst att se om vi kunde fånga upp några resultat utanför fältet, men i öst hade vi även en tanke med att se om vi kunde finna den för lokaliteten samtida havsnivån.

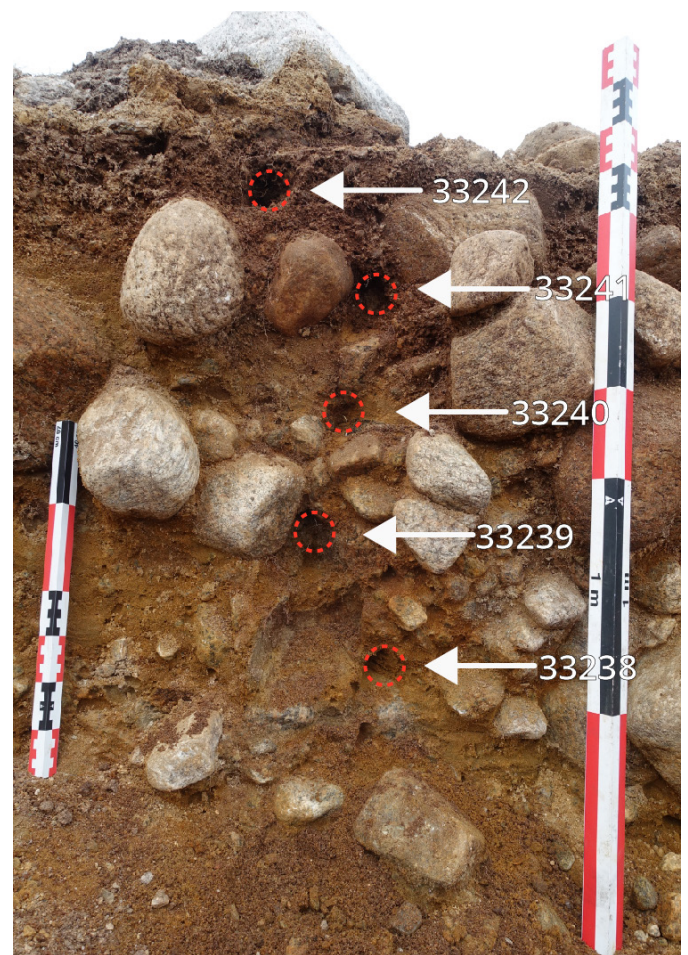
Prepareringen och analysen utav proverna utfördes på Miljöarkeologiska laboratoriet, Umeå Universitet av Philip Jerand och Samuel Eriksson, vilka även skrev upp rapporten på analysen. Proverna analyserades efter två parametrar, fosfat och magnetisk susceptibilitet (MS (för närmare diskussion om metod och resultat se Jerand & Eriksson, 2024)).

Den generella resultaten ifrån analysen överensstämde förhållandevis väl med de resultat vi hade under utgrävningen (Figur 20). De förhöjda värdena i både fosfat och MS var koncentrerade i och runt de identifierade

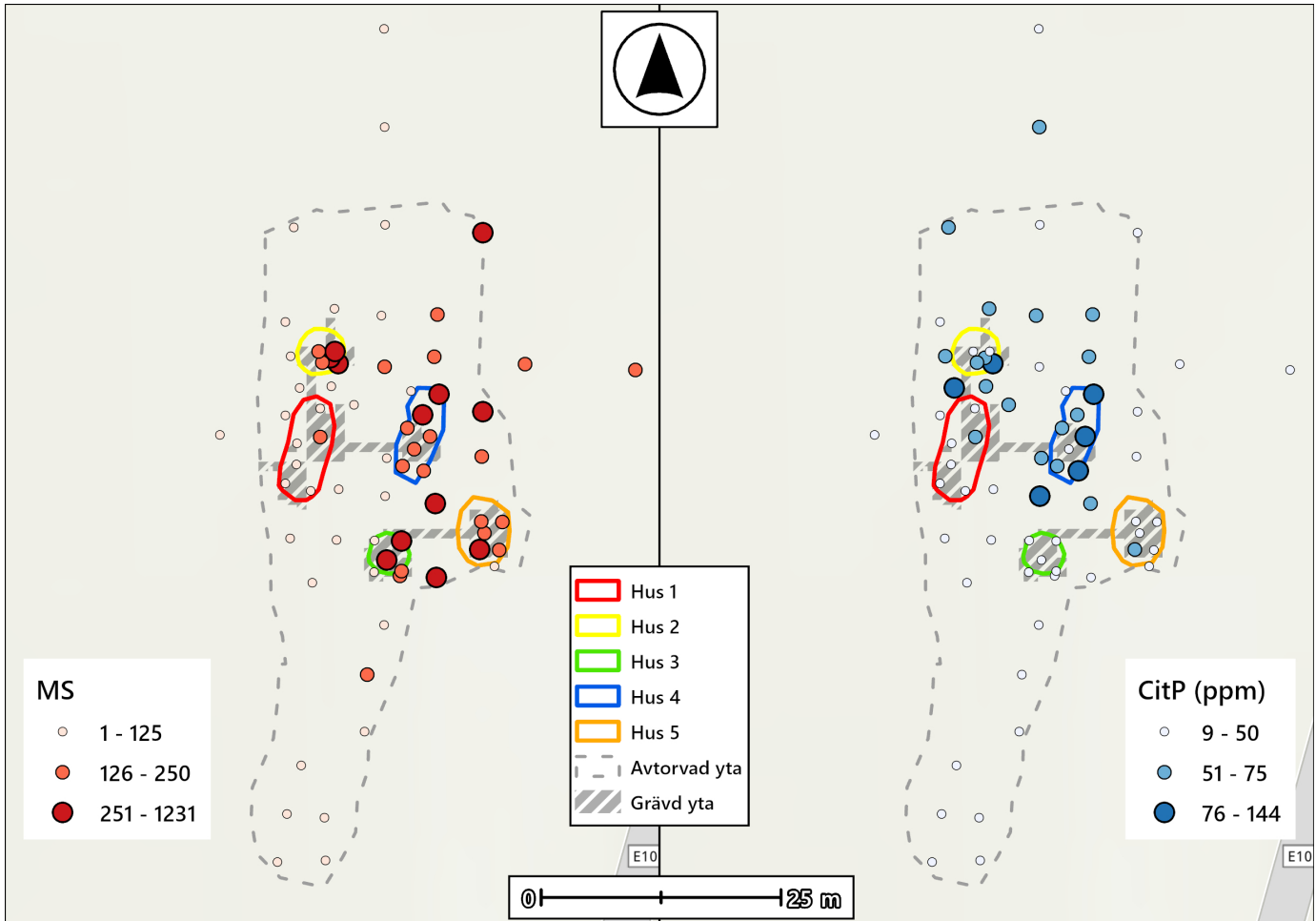
anläggningarna på fältet. Men de var dock inte helt konsekventa och ett antal saker är värda att poängtera.

Först och främst så saknades det närmast helt spår av både fosfat och MS i vårt mest fyndrika område på Hus 1. Något som också är förvånande då vi även här hade mest värmepåverkat material (se Figur 24). I motsatts till detta, så hade vi rätt goda utslag på båda parametrarna i Hus 2 i nordväst. Framförallt så var det starka utslag på MS, något som kan tyda på att det här varit en eldstad som vi inte kunde identifiera under utgrävning.

Om vi går vidare till den mellersta platån, så saknar vi nästan helt utslag på fosfat i Hus 3, men det har i utbyte rätt höga MS-värden både i strukturen och rätt nedanför den. Det nämndes under utgrävningen, av schaktet mellan Hus 3

Figur 19 Fosfatprovertagna i maskingrävd profil under Hus 4. Prov 33242 (nr 678 i fosfatrapporten) och prov 33241 (669) taget under aktivitetsytan till Hus 4. Prov 33240 (668) taget i toppen av det kompakta rullstenslagret. Prov 33239 (667) taget under rullstenslagret. Prov 33238 (666) taget ovanför järnutfällningen. Jmf med Jerand & Eriksson, 2024, figur 6. Foto mot nord.

Figur 20 Distribution av MS (till vänster) och Fosfat (till höger) på Storhaugen. Figur 4 i Jerland & Eriksson 2024.

och Hus 5, att det troligen var en del skörbränd sten i detta material, och dessa resultat tycks underbygga den observationen. Det nordliga Hus 4 hade dock igen goda utslag både på fosfat och på MS. Fosfatutslagen sträckte sig till och med något längre söderut än vår tolkning av anläggningens avgränsningar. Det är också intressant att de kraftigare MS utslagen var i strukturens nordliga del, medan vi identifierade en eldstad i dess södra del. Det södra av dessa starkare MS utslag sammanfaller dock förhållandevis väl med det röda sandlagret som identifierades i strukturens nordliga mitre del.

Hus 5 längst ned i öst hade förhållandevis goda utslag på MS, men väldigt lite fosfat. Vilket är något förvånande då vi från starten såg denna struktur som en av de tydligare, och det var den med flest tolkade möjliga lager. Igen så sammanfaller dock även det starkaste MS-utslaget i strukturens sydvästra del rätt väl med det röda sandlager som identifierades i området.

Utöver resultaten ifrån anläggningarna, så

är tendensen tydlig att vi har högre fosfatvärden och MS-värden norrut, men framförallt österut, på fältet. Den östliga tendensen kan möjligen förklaras med nedsipring av material ifrån fältets högre liggande västra del, eftersom inga tydliga anläggningar eller upprensningar gick att identifiera här. Den nordliga tendensen är så pass vag att den inte kan säkerställas som annat än nedsipring ifrån Hus 2.

De tre provserierna som togs i Z-värde i schaktet, mellan Hus 1 och Hus 4, gav något fluktuerande resultat (jfr fig. 5 och 6 i Jerland & Eriksson, 2024). De två västliga serierna (under Hus 1 och mellan Hus 1 och Hus 4) visar på förhållandevis jämn nedsipring i den sterila jorden med en viss ansamling av material ovanför järnutfällningen i botten av schaktet. Serien som togs under Hus 4 var dock väldigt spretande och värdena varierar väldigt mellan olika lager. En möjlig förklaring på detta är att det var ett förhållandevis kompakt lager med rullsten en bit ned i profilen, och ett av de högre värdena blev

tagna precis ovanför detta. Under detta lager var det väldigt låga värden, för att sedan igen bli höga ovanför järnutfällningen i botten av schaktet. Det är möjligt att detta rullstenslager kan ha fångat upp en del fosfater, och att det var dessa som gav utslag (Figur 19).

FUNN

Funnspredning

Spredningskartet viser at funn av skifer primært kommer fra det vestre og høyeste området på lokaliteten og rundt Hus 1 (Figur 21). Kun enkeltfunn er funnet andre steder, som ett knivemne i Hus 5 og en kniv og en øks fra Hus 3. I disse to husene er det ikke funnet noen skiferavslag. I både Hus 2 og 4 er det et fåtall funn av skifer. Disse kan, ut ifra dette, ha en annen bruk eller datering enn Hus 1.

Når det kommer til funn i andre råstoff (Figur 22 og Figur 23), så er både flint og kvartsitt fremtredende. Fortsatt ligger hovedmengden av funn rundt Hus 1, med en større konsentrasjon i den sørlige delen av strukturen. Dette trer frem som hovedområde for funn. I denne delen ligger det også flere redskaper samlet, men funn som viser mot produksjon finnes også spredt over hele området, i og mellom husene 1, 2 og 4. Funnspredningen antyder en sammenheng mellom disse tre husene. Varmepåvirket flint viser tre ulike konsentrasjoner i og nedenfor Hus 1 (Figur 24). Disse kan vise til mulige ildsteder, eller utkastområder fra ildsteder.

I Hus 5 er det en liten funnansamling bestående hovedsakelig av flint og kvarts, med et par pimpstein. Her ble det også funnet en slipestein og en skraper, og noe varmepåvirket flint.

Råstoffbruk og teknologi

Det er en liten overvekt av skifer i materialet, men mengden flint og kvartsitt kommer nært i antall enkeltfunn. Skifer er altså ikke dominerende på Storhaugen, men en av tre råstoff som er mye brukt. Når det kommer til forholdet mellom antall funn og antall redskaper, vil bildet se litt annerledes ut. For skifer er det ca. 70 % avslag/fragmenter, mens det i de harde bergartene er 85 % avslag/fragmenter. Denne forskjellen kan trolig forklares med de ulike produksjonsmåtene,

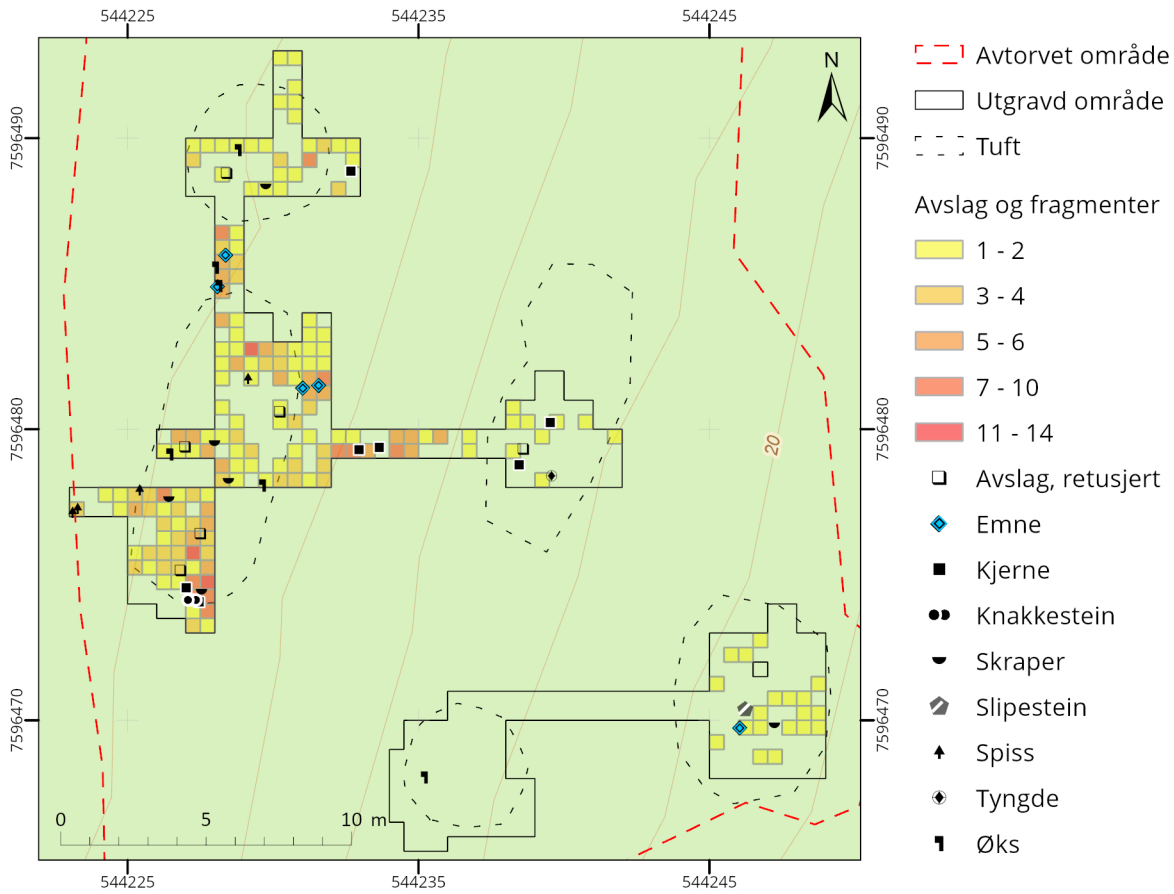
der produksjon på harde bergarter typisk gir mer avslag. Når det kommer til skifer, så er det spor etter hugging og det er funnet emner som er hugget til, men ikke slipt. Det er usikkert om den første formingen av emnene foregikk på plassen, men bearbeiding av emnene har blitt gjort her. Mengden avfall på under 2 cm bekrefter også dette. Råstoffblokka og et par av emnene har vannrullede kanter, noe som antyder at man har benyttet seg av skiferblokker funnet i strandmorener og ikke nødvendigvis bare blokker hentet ut av berg.

De slipte avslagene og fragmentene er trolig fragmenterte rester av slipte redskaper, som er hugget opp, omarbeidet, gått i stykker eller reparert. Det kan også hende at man i produksjonen vekslet mellom sliping og hugging, og at det av den grunn er vanskelig å definere de slipte avslagene. Den grå skiferen er mest vanlig, men av de slipte avslagene/fragmentene er det mest av den røde varianten. Den røde er jevnt over av veldig god kvalitet, finkornet og jevn i råstoffet, og disse fragmentene kan tyde på at man i stor grad reparerte eller omarbeidet redskapene i denne fargen.

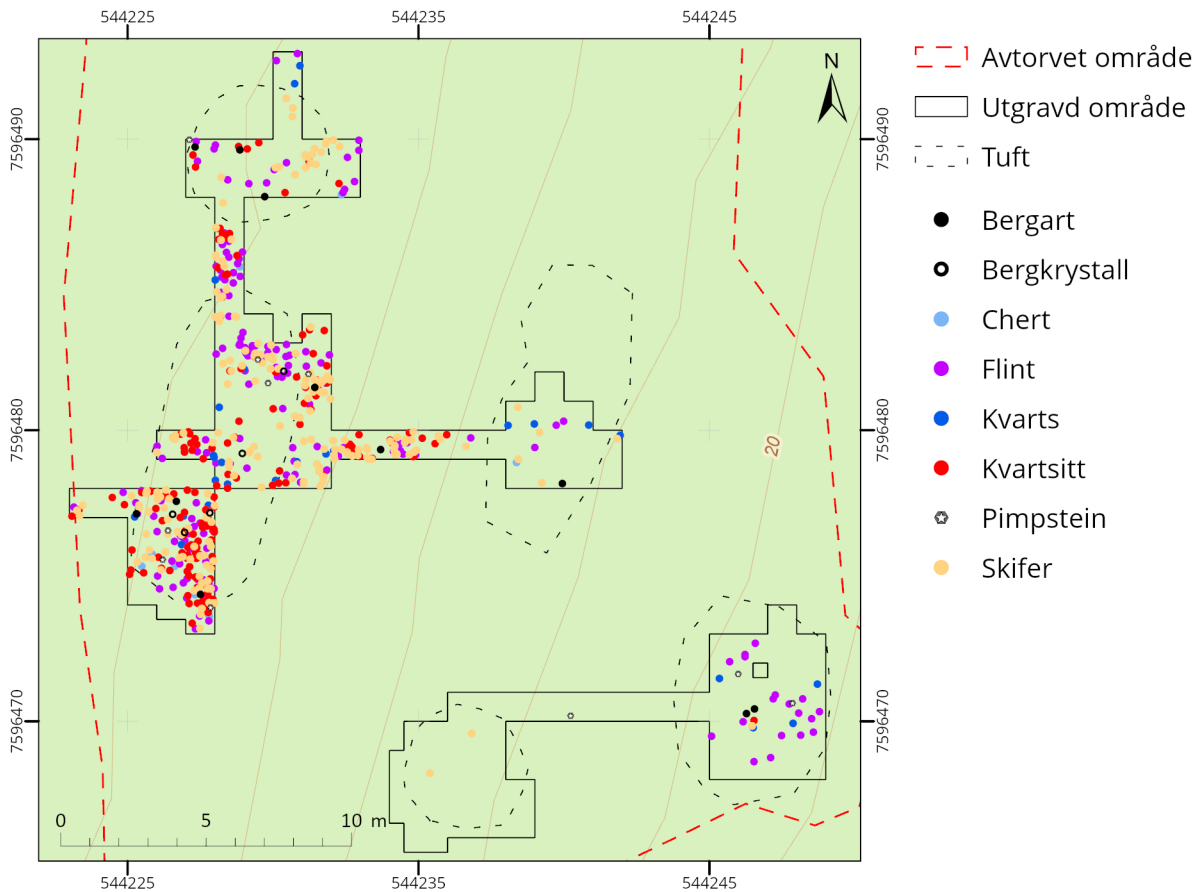
Det er ingen tydelige enkeltstående sekvenser i noe av det slåtte materialet, noe som tyder på at det heller har vært arbeidet med mange ulike kjerner, og at deler av materialet er fraværende på lokaliteten. Særlig flint og chert viser dette, med et lavt antall kjerner og høyt antall ulike varianter av råstoffet. Det mangler også ferdige redskaper. Dette er noe som ofte kobles til kortere opphold, der man har med seg kjerner, og tar med seg materiale videre når man drar. Stor andel små avslag tyder på bearbeiding av små kjerner, at man var ute etter små avslag, eller at man drev med finbearbeiding av større gjenstander. Høy tilstedeværelse av cortex, på flintmaterialet, viser at dette ikke var funksjonelt viktig å fjerne. Det kan også tyde på at man brukte det som var tilgjengelig som strandflint, og dette var små knoller som ble utnyttet fullt ut. Dette igjen kan tolkes mot at tilgangen på flint ikke var så god.

Et par enkeltfunn av chert kan vise til mobilitet og kontakter nordover. Både den rødblekede og den sorte cherten er varianter vi kjenner fra Altaområdet, den rødblekede kjenner vi spesifikt fra Melsvik og den sorte er

STORHAUGEN

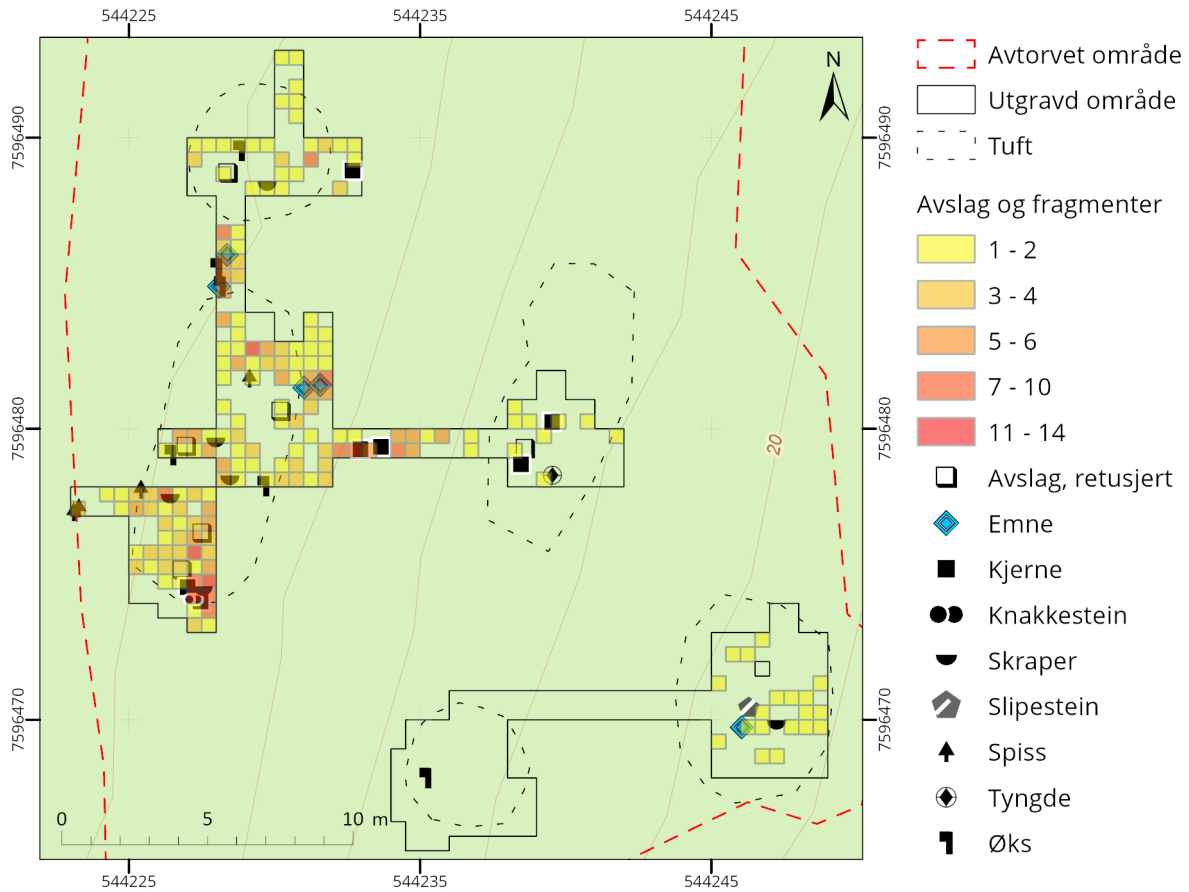

Figur 21 Spredningskart med alle gjenstander i skifer og bergart fra Storhaugen.

Figur 22 Spredningskart Storhaugen, ulike råstoff.

STORHAUGEN

Figur 23 Spredningskart Storhaugen, gjenstander i chert, bergkrystall, kvarts, kvartsitt, flint og pimpstein.

Figur 24 Spredningskart varmpåvirket flint på Storhaugen.

ofte omtalt som Kvenvikchert (Niemi, 2019a).

Det er spor etter to ulike teknologier/fremgangsmåter i de harde bergartene; avslagsproduksjon fra preparerte plattformer og bipolar eller understøttet teknikk. Disse er i flere tilfeller brukt om hverandre, der plattformkjerner er knust bipolarart når de blir for små til å slå understøttet. Dette kan tolkes som en strategi for å maksimere råstoff man hadde lite av, for eksempel chert. Den uregelmessige kjernen Ts16151.353 er et bipolarart avslag som også er forsøkt redusert videre med en preparert plattform. Det er brukt flere ulike fremgangsmåter for å få mest mulig ut av kjernen. Særlig chert kan man anta at det fantes lite av i nærheten, da det nærmeste vi vet om av forhistoriske uttak, finnes ved Kvængsfjellet og nordover.

Gjenstandsmaterialet

Gjenstandsmateriale i skifer er det man forventer å finne på en lokalitet fra yngre steinalder; kniver, økser og spisser. I tillegg hører slipesteiner og knakkesteiner til dette materialet.

Det ble samlet inn en slipestein på lokaliteten. Slipesteinen er kun ett fragment, og er trolig varmesprengt. Fragmentet sier ikke så mye i seg selv, men produksjonen som har foregått på lokaliteten krever at det også har vært slipesteiner i bruk her. For å slippe de store skiferknivene, vil man ha behov for en stein med en stor slipeplate som er mer stedfast. Kanskje har man hatt en egen plass utenfor vårt undersøkte område, der man slippet emnene, siden vi ikke finner flere av disse? De er trolig ikke av den veldig mobile sorten, men dette er bare spekulasjoner.

Pimpsteinene har vært benyttet til å slippe kanter og egger, samt trolig materialer av tre og bein. Ingen av de virker veldig oppbrukt, og kanskje er de mer adhoc sliperedskaper som er lett å frakte med seg og forkaste underveis? De avrundede furene kan tolkes som å ha vært brukt på pilskaft (Hesjedal mfl., 1996; Hesjedal mfl., 2009), eller de kan ha vært brukt på de avrundede kantene på skiferredskapene. De spissere furene tolkes som å være til skjerpning av egger. Flere ulike former på furene, på samme stein, kan vitne om den ovennevnte adhoc bruken, der man ikke hadde dedikerte steiner til spesielle formål.

De eneggede knivene er i utgangspunktet ganske like, men har små forskjeller som form

på bladeeggen, formen på overgangen mellom blad og håndtak og vinklingen mellom rygg og håndtak. Sistnevnte varierer ikke mye, men nok til å gi knivene ulikt uttrykk. De kommer også i flere ulike størrelser, de hele knivene varierer mellom 7,2 og 15 cm i lengde. En annen ting som skiller knivene fra hverandre er valg av skifervariant, der særlig de to hele i båndet skifer er forseggjort og fint slipt. Det er vanskelig å skille disse knivene kronologisk, og denne typen kniver er vanlige gjennom hele yngre steinalder. Formen på hele kniven og formen på selve eggen kan kobles opp mot funksjon (Lentfer mfl., 2023), der ulikt formet blad brukes til ulike formål eller dyr. Skiferknivene settes vanligvis i en sammenheng med jakt, fangst og bearbeiding av primært marine pattedyr, men kan også ha vært brukt på større pattedyr som rein, som vi vet har vært i området.

En av knivene var trolig tveegget og den fremstår som uferdig, fragmentert og vanskelig å typologisere (Figur 12). Den kan også ha vært et forarbeid til en spiss eller spydspiss. Denne skiller seg ut både blant knivene og i sammenligning med de øvrige spissene. Den nevnes som ett enkelt eksemplar som skiller seg ut fra det øvrige materialet.

Det ble funnet en del fragmenter av skiferspisser, der ingen er hele, men de er komplette nok til å gjøre en typologisk vurdering. De fleste har et rombisk tverrsnitt og flere har fassettslipt flat basis, noe som kjennetegner spisser av Nyelv-typen. Denne typen settes gjerne i sammenheng med jakt og fangst på fugl, men også marine pattedyr. De er vanlige igjennom hele yngre steinalder, på samme måte som de eneggede knivene og hører til det samme verktøysettet.

Øksene/meislene på lokaliteten er av to helt ulike varianter. To av meislene har slippet og tilnærmet rette sider og rett egg, og kan sammenlignes med Myklevolls kategori «tynnakkede rettøkser» datert til 2800-1800 f.Kr. (Myklevoll, 1998). De tre siste meislene har form som «rektangulære tverrøkser», datert til 3400-1500 f.Kr. (Myklevoll, 1998).

De to øksene skiller seg fra både meislene og emnene i formen. De er noe tykke, men passer ellers godt inn i Myklevolls kategori for «tynnbladede meisler med brei egg» datert til 2300-1500/1000 f.Kr. De kan dog også være av

den samme tverrøksvarianten som meislene over.

Det er ikke registrert noen økseavslag, og heller ikke noe særlig med avslag i bergart (2 slipte og 4 uslipte). Det sannsynliggjør at bergartsøksene ikke ble produsert på lokaliteten. Når det kommer til skifer, så er det mange slipte avslag og fragmenter, men heller ikke her er noe tolket som del av økseproduksjon.

Materialet i de harde bergartene er mer sparsomt, og redskapsmaterialet supplerer skifer-gjenstandene med skrapere og ulike skarpe skjæreredskaper. Det er trolig brakt inn kjerner som ble bearbeidet og benyttet på lokaliteten, men mange av de er også fraktet videre. Det antas også at en del redskap mangler i dette materialet, og at også disse er benyttet andre steder. Det som ligger igjen bærer preg av at man har utnyttet råstoffet godt, gjenstandene er godt brukt/slitt, og de har omarbeidet og gjenbrukt avslag og redskaper i høy grad.

TOLKNING

Den første og viktigaste punkten som behøver tas opp når det kommer till Storhaugen är vad det egentligen var för en typ av lokalitet. De strukturer som registrerades i 2015 definierades som tufter. Något som togs vidare i projektplanen vilken lade till rätta för att vi skulle undersöka vad som troligen var solida strukturer som använt under längre tid. Vi övertog detta när vi mätte in fältet och gav de olika anläggningarna namn Hus 1 till Hus 5. En praxis som även fortsatt med under rapportarbetet.

Alla de fem anläggningarna hade husliknande element, som utseende, storlek, anläggningar och fynd. Men ingen enskild anläggning av dessa fem hade mer än en eller max två av dessa element. Vidare så ger det samlade uppfattningen av fynden inte intrycket att dessa är spåren efter en boplats. Vi saknade till stor del verktyg av hårda bergarter, slipstenar (även om vi registrerade flera möjliga slipstenar så var det få säkra), samt spår efter den grövre prepareringsdelen av verktygsproduktion. Vad vi fann var mestadels fynd av mindre avslag samt en del skifferverktyg och pimpstenar. En fyndsammansättning som mer pekar att man fixat till medbragta verktyg, inte producerat nya. Och om vi ser på den förhållandevis lilla mängd

av avslag som vi fann, så tycks de inte ha gjort allt för mycket av det heller.

Den till utseendet mest husliknande anläggningen var det högst liggande och mest nordliga, Hus 2. Den hade utseendet och dimensionerna till att vara en husstruktur och även ett möjligt utgångsparti mot sydöst. Slutligen så tycks den även ha fyllts upp med sten, något som vi också såg i två av husstrukturerna på Kåringsklubben 2. Dock hade den inte så mycket fynd, och vi kunde varken finna kol eller eldstad i strukturen. Vi hade tre värmepåverkade avslag i relation till Hus 2, men det säger oss egentligen väldigt lite. MS proverna som vi tog ifrån huset gav dock tydliga utslag på värmepåverkan i husets mest nedgrävda östra del. Det är dock möjligt att dessa utslag kan ha en naturlig förklaring. Men vi hade även en del utslag av fosfat i detta område, vilka har ett mer troligt kulturellt upphov. Med alla dessa parametrar på plats, så är det i det minsta mycket troligt att Hus 2 var någon typ av huskonstruktion.

De resterande fyra husen tvingar oss att alltmer sträcka på definitionen av hus, för att få det att passa in på anläggningarna som vi undersökte. Det är möjligt att dessa fyra upprensade ytorna hade lättare konstruktioner stående på sig under kortare perioder, och att dessa inte lämnat några tydliga spår för oss att tolka. Men det är lika möjligt att ytorna rensats upp för att utföra någon annan typ av arbete på, en tolkning som mer överensstämmer med det litiska material som vi faktiskt samlade in.

Låt oss ta de fyra stenhögarna vid Hus 5 som exempel (A32250, A34167, A34170, A34173). Dessa tolkades ursprungligen som möjliga stöd för stolpar till ett litet tält eller liknande. Detta är en möjlig tolkning, men det skulle lika gärna kunna vara stöd för stolparna till för exempel ett torkningsstativ för fisk eller något liknande. Den möjliga eldstaden skulle i detta fall ha kunnat vara där för att röka fisken eller helt enkelt bara producera rök nog för att hålla undan insekter. Att inte Hus 5 bör ses som en husstruktur blev till del också underbyggt av fosfatanalysen, då det i det närmaste saknade spår av fosfater men hade rätt höga utslag på MS.

Den södra anläggningen, Hus 3, är det svårt att säga något som helst om eftersom det var så pass förstörd. Men den närmast

fullständiga avsaknaden av fynd (förutom ett par yx- och knivfragment) är misstänksam. Likaså registrerades det ett par större möjliga slipstenar här. Dessa var dock inte säkra nog att vi valde att samla in dem. Dock som det nämnts ovan, så var detta en typ av fynd som i övrigt saknades på lokaliteten, och som "borde" ha varit här. En slipsten blev funnen under förundersökningen (Melsæther 2016, s. 60), ett fragment samlades in av oss, men flera möjliga slipstenar observerades i fält. Ytan var dock tydligt upprepansad och hade höga spår av MS, så någon typ av aktivitet bör ha skett på platsen. Dock ingen typ som lämnat några fosfatspår, då det helt saknades. Men de många spåren av vattenerosion kan möjligen ha spolat bort de fosfater som en gång varit här.

Hus 4 var ett underligt mellanting. Vi saknade till stor grad strukturella spår efter en husstruktur. Möjligen så var delar av ytans södra del något försänkt (nedgrävd) i marken, och vi hade svaga spår efter en möjlig eldstad. Vidare så var det väldigt få fynd på ytan, men i utbyte så hade vi starka utslag på både fosfat och MS på nästan hela anläggningen. Hade vi endast gått efter dessa, så hade det varit en stark indikation på att en husstruktur hade stått här. Det är dock något underligt att vi hade svaga utslag i MS där vi fann indikationer på en eldstad, men starka utslag där vi inte hade spår efter något annat än en upprepansad yta. Möjligen så kanske man skall se på Hus 4 som någon typ av aktivitetsyta, som har lämnat dessa kemiska spår i marken, snarare än en husstruktur. Det enda vi säkert kan säga är att något har skett där.

Det mest fyndrika området på lokaliteten var med klar marginal Hus 1 på toppen av lokaliteten. Säkert runt 90 % av materialet som vi samlade in var ifrån detta område. Men här kunde vi inte finna några som helst spår efter strukturer förutom upprepansningen och de möjliga utkastlagerna i öst och i nord. Likaså saknades det nästan helt spår av både fosfat och värmepåverkning på ytan (även om vi fann en del värmepåverkade artefakter).

Det är också intressant att vi fick så pass många utslag på fosfat på ytan mellan Hus 1 och Hus 2. Området var något förhöjt gentemot de två anläggningarna i syd och i nord, och i fält så funderade vi på om vi här hade någon typ av avfallshög i detta område. Ytan var

förhållandevis fyndrik men vi kunde inte finna några stratigrafiska spår i schaktet som grävdes genom området, så hypotesen lades till sidan. Men dessa fosfatutslag kan möjligen peka mot att den tidiga idéen i fält faktiskt hade något för sig. Det är inte nog bevis för att säga att detta var en avfallshög, troligen relaterad till Hus 2, men vi har i det minsta indikation på att det kan ha varit det.

Så är det väldigt lite som tyder på att Storhaugen i slutändan skall ses som en boplats (med möjligt undantag av Hus 2), utan mer som ett aktivitetsområde. Och troligen ett som man återkommit till under en period på minst 600 år men troligen en bit längre. Detta gör det omöjligt att diskutera boplatsmönster på lokaliteten, och med det dess organisering och strukturering i hänsikt till projektplanen. Det är i detta sammanhang dock intressant att peka på lokaliteten Lilledjupfest som ligger runt 200 m nord om Storhaugen, på andra sidan av ett mindre bergsutsprång. Tyvärr så ligger denna lokalitet utanför registreringsområdet för 2015–16 (Melsæther 2016, s. 50–56), så förutom den okulära registreringen Nordland fylkeskommune utförde, så vet vi väldigt lite om denna lokalitet. Det är dock värt att påpeka att Lilledjupfest ligger på samma höjdnivå som Storhaugen. Den tycks även ligga på samma tre terrasser som Storhaugen. Samt så har Lilledjupfest mycket tydligare och större huskonstruktioner, vilka är tydligt nedgrävda i marken och tycks ha väggvallar. Det är förnärvarande inte möjligt att med säkerhet säga om dessa två lokaliteter har en direkt relation med varandra. Men det hade inte varit förvånande om det i framtiden visar sig att vara så. I ett sådant sammanhang, så är det inte svårt att se för sig Storhaugen som ett avskilt aktivitetsområde relaterat till boplatsen på Lilledjupfest. Men det är något som framtida forskning får underbygga eller avskriva.

Men om vi ser på materialet som vi faktiskt registrerade på Storhaugen, så verkar det definitivt peka mer mot någon typ av aktivitetsområde. Vi har ingen större mängd spår att gå efter. Men placeringen av lokaliteten med sin riktning ut mot havet. Samt en mindre mängd skifferknivar, pilspetsar och yxor, gör att Storhaugen möjligen kan tolkas som ett område för tillordning av fisk och troligen havsdäggdjur. Eftersom vi nu även har

direkta bevis på att skifferknivar användes till att bearbeta säl (Lentfer mfl., 2023), och att processen att få ut primära och sekundära resurser ur de infångade djuren troligen kan ha skett på separata platser (Skandfer, 2022). Så är det möjligt att denna typ av ekonomiska aktivitet kan ha utförts på Storhaugen under Mellanneolitikum.

Lokaliseringssmässigt påminner Storhaugen om ett flertal lokaliteter längs Lødingen sidan av Tjeldsundet. Det tycks ha haft en förkärlek till att placera sina lokaliteter i nedkanten av tapeskacket på ca. 25–26 möh. Troligen för att havet här deponerat en del jordmassor som jämnat ut det annars rätt kuperade landskapet i området. Lokaliteter som Forvika, Forvikneset, Lilledjupfest och Grønnelva något längre ned i syd, har mycket liknande placeringar som Storhaugen.

Avslutningsvis så skall ett par ord sägas om chertavslaget som troligen kommer ifrån Melsvik utanför Alta. Detta är ett av dessa intressanta fynd som visar på direkt kontakt mellan två geografiskt rätt åtskilda områden. Med lite tur med vädret, så kan man ta sig från Tjeldsundet till Melsvik på runt 6 dagar (jf. Gjerde, 2016; Niemi & Oppvang, 2019b, s. 34–35).

Dateringarna från Melsvik stämmer dock inte överens med dateringarna ifrån Storhaugen (Niemi, 2019a s. 192–195). Melsvik tycks ha varit i bruk både innan och efter den period som Storhaugen användes, men det betyder inte att folk från Storhaugen inte var i Melsvik under denna period, bara att vi inte har funnit spåren efter dem. En annan möjlighet är att detta avslag är det enda spåret av en tidigare fas på Storhaugen, som vi inte har funnit. Men hur detta i slutänden skall tolkas, och hur detta avslag från Melsvik har hamnat på Storhaugen, är frågor som måste efterlämnas till framtida forskning.